

חדש IJAR SIVAN ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto jd.

Barokní portál Staré synagogy ve Velkém Meziříčí z druhé poloviny 18. století.
(K textu na stranách 12–13.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

První zasedání Rady FŽO v ČR se uskutečnilo 26. března. Předseda uvítal přítomné, konstatoval schopnost usnášení, v době zahájení bylo přítomno 31 členů rady a 5 on-line.

Program jednání:

1. Kontrola zápisu z posledního jednání;
2. Akademický antisemitismus;
3. Rozpočet FŽO 2025;
4. Likvidace ŽO Ústí nad Labem;
5. Rekonstrukce domu v Ústí n. L.;
6. Statut FŽO;
7. Claims Conference;
8. Různé.

1. Kontrola zápisu

Nebyly vzneseny žádné připomínky.

2. Akademický antisemitismus

Protiizraelský aktivismus v akademickém prostředí nyní vychází nejen od studentů, ale stále častěji i od pedagogů. Postupně vzniklo několik neformálních, anonymních hnutí s čistě protiizraelskými aktivitami. Nejaktivnější je tzv. Iniciativa za kritickou akademii, která mimo jiné usiluje o bojkot všeho izraelského v akademickém prostředí. Petice proti tomuto aktivismu získala od prosince více než 10 tisíc podpisů. Někteří signatáři však čelí tlaku na odvolání podpisu, ostrakizaci a obviňování z porušení pravidel. FŽO vydala k aktivitám Iniciativy za kritickou akademii prohlášení (viz *Rch* 4/2025). Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy vyšel časopis *Tribuna* s velmi problematickým obsahem. P. Papoušek spolu s E. Günsbergerem za ČUŽM v této věci požádali děkanku FFUK o setkání. Federace bude situaci na akademické půdě i nadále sledovat.

3. Rozpočet FŽO 2025

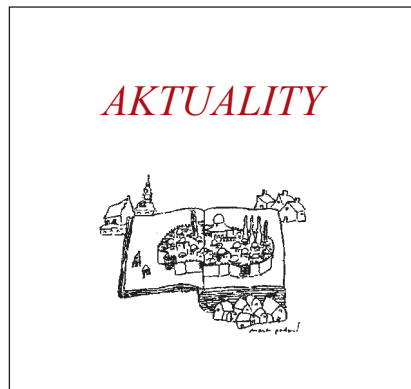
P. Papoušek představil rozpočet pro rok 2025 a uvedl, že byl projednán prezidiem a doporučen ke schválení. Nejvýznamnější rozdíly oproti rozpočtu na rok 2024 jsou uvedeny v komentářích. Po diskusi přistoupila rada k hlasování o navrženém rozpočtu.

Usnesení: Rada FŽO schvaluje rozpočet FŽO na rok 2025 v předloženém znění. V době hlasování přítomno 42 členů (33 osobně, 9 on-line), 39 pro, 0 se zdrželo, 0 proti.

Rada FŽO schválila rozpočet FŽO na rok 2025 v předloženém znění.

4. Likvidace ŽO Ústí nad Labem

P. Papoušek stručně představil vývoj ukončení činnosti ŽO v Ústí. M. Pelíšek

uvedl, že k formálnímu dokončení likvidace a výmazu z církevního rejstříku zbývá vyřešit územní působnost po ŽO Ústí. V současnosti probíhají jednání zástupců sousedních obcí (Děčín, Teplice a Praha). Návrh rozhodnutí o územní působnosti bude předložen ke schválení na příštím jednání Rady FŽO.

5. Rekonstrukce domu v Ústí n. L.

P. Papoušek shrnul historii získání bytového domu v Ústí n. L., ve kterém sídlila ŽO. Jedná se o jediný hospodářsky využitelný nemovitý majetek federace. Dům není v dobrém stavu a jeho plné využití by vyžadovalo rekonstrukci bytových jednotek. Alternativou je dům prodat. P. Papoušek poděkoval J. Löwymu za pomoc při přípravě rekonstrukce.

P. Pisk žádá upřesnění vyčíslení celkových nákladů na plánovanou rekonstrukci domu v Ústí. K tomuto navrhuje projednat alternativu v podobě prodeje této nemovitosti.

J. Löwy uvedl, že se plánuje rekonstrukce bytových jednotek, jak je uvedeno v podkladech, a upozornil, že oddalování rozhodnutí znamená zvýšení nákladů na materiály i práci a současně ztrátu příjmů z nájmu.

Následnou diskusi P. Papoušek shrnul a nechal hlasovat o usnesení, které navrhla J. Novotná.

Návrh usnesení: Rada FŽO schvaluje pokračování příprav rekonstrukce domu v Ústí nad Labem. Na příštím jednání rady FŽO budou předloženy přesnější odhady ceny rekonstrukce získané na základě cenové poptávky od zhotovitelů. Současně ŽO Brno předloží podklady k alternativnímu návrhu na investici do cenových papírů.

V době hlasování přítomno 42 členů (33 osobně, 9 on-line), 28 pro, 5 se zdrželo, 1 proti.

Usnesení bylo schváleno.

6. Statut FŽO

P. Papoušek konstatoval, že postupem času se objevuje více bodů statutu FŽO, které nelze jednoznačně vyložit nebo které nelze jednoznačně uplatnit v konkrétních situacích. Prezidium se shodlo na ustanovení úzké pracovní skupiny, která připraví návrh změn a předloží je radě k další diskusi a následnému hlasování.

Federace vyzve obce k zaslání připomínek ke statutu FŽO a k navrzení případných změn. Předsedové se budou účastnit projednávání změn statutu FŽO na prezidiu.

7. Claims Conference

P. Papoušek uvedl bod shrnutím průběhu a výsledků zvláštního auditu, který proběhl v září 2024. D. Šnajdrová poděkovala všem, kteří se na úspěšném průběhu kontroly přímo i nepřímo podíleli.

Upozornila, že pravidla pro čerpání grantu se budou od letošního roku zpřísnovat. O možnosti čerpání pro druhou generaci se stále jedná, ale zůstává velmi nepravděpodobná.

8. Různé

V září proběhne další ročník Dnů židovské kultury. Jubilejní 25. ročník tradiční cyklistické akce Cesta ke svobodě z Terezína do Prahy se uskuteční 17. května 2025. Následující den se v Terezíně bude konat Terezínská tryzna.

Další jednání rady FŽO proběhne 25. června 2025 v 10.00 hodin. *jd*

OBSAH

Vzpomínka na krásné časy 3

Komentář k Tóře 4–5

Mezi Evropou a Amerikou – rozhovor s vědcem Jiřím Zavádilem 6–8

Zemřel Cyril Höschl 9

Na Vlastimilu Hamáckovou vzpomínají přátelé a kolegové 10–11, 13

Třetí etapa – obnova vzácné malby v meziříčské synagoze 12–13

Photo: Fred Kramer – o nové výstavě v Uměleckoprůmyslovém museu 14–15

Festival HaNahar 16

Tiene v raji – o knize B. Soukupové 17

Vážími již 46 kilo – z válečných deníků a dopisů Zdeňka Ornesta 18–19

Kauza UNRWA 20, 26

Izrael: V hrubém ovzduší 21

Výběr z českých médií 22

Vzpomínka na Petra Kučeru 23

Zprávy, kultura, inzerce 24–27

Zprávy ze světa 28

Na počátku dubna se v Knihovně Václava Havla konalo setkání bývalých velvyslanců u příležitosti 35. výročí znovunavázání diplomatických styků se Státem Izrael. Přesněji řečeno: setkání většiny bývalých velvyslanců. Ten první a často zmiňovaný Miloš Pojar, jenž působil ve funkci v letech 1990–1994 (nejprve za Československo, posléze za ČR), zemřel roku 2012; mezi námi už není ani Ivo Schwarz (ve funkci 2014–2018). Do plného počtu chyběli ještě Daniel Kumermann (1999–2004) a Martin Stropnický (2018–2023). K diskusi zasedli: Jiří Schneider (1995–1998), Michael Žantovský (2004–2009), Tomáš Pojar (2010–2014),

současná velvyslankyně Veronika Kuchyňová Šmigolová se připojila on-line z Tel Avivu a přítomná byla i velvyslankyně Izraele v ČR Anna Azzari. Debatu moderoval Jakub Železný.

Je třeba říci, že se hodně vzpomínalo na zajímavé lidi a události a že hlavním tématem večera bylo spojení naší země a Izraele během uplynulých 35 let, spojení, které respektovaly všechny vlády bez ohledu na stranickou příslušnost. Padlo již trochu otřepané spojení „záhadné pouto“, ale zazněla i poznámka, že být spojencem Izraele není vždy snadné.

PRIORITA PREZIDENTA HAVLA

Michael Žantovský připomněl, že znovunavázání diplomatických vztahů se Státem Izrael bylo po pádu komunistického režimu prioritou prezidenta Václava Havla a nově československé vlády. Uvedl, že tehdejší ministr zahraničí Moše Arens přijel do Prahy již v únoru 1990 a následně vyjela do Izraele česká delegace. Václav Havel převzal čestný doktorát na Hebrejské univerzitě a při této příležitosti pronesl projev věnovaný svému vztahu k Franzi Kafkovi, s nímž ho měl spojuvat setrvalý pocit nejistoty, což dle diplomatových vzpomínek mezi přítomnými Izraelci příliš nerezonovalo. V rámci téže návštěvy navštívil prezident Orient House ve východním Jeruzalémě, kde doufal v setkání mezi izraelskými a palestinskými představiteli a v to, že pomůže zprostředkovat mír na Blízkém východě...

Žantovský zmínil lidi, kteří po celou dobu, kdy diplomatické vztahy mezi ze-

měmi neexistovaly, udržovali v Izraeli povědomí o Česku: Chanana Rozena, Avigdora Dagana, Tatianu Hoffman či Nathana Steinera a Hanuše Weigla.

Diplomat také potvrdil, že bilaterální vztahy s Izraelem jsou na skvělé úrovni, nicméně složitější situace nastává ve vztahu ke třetím zemím, konkrétně k Rusku, Ukrajině, paradoxně nyní k USA; zmínil, že v OSN zástupci České republiky vždy Izrael podporují a jakou hořkou pilulkou pro mnohé Čechy bylo únorové hlasování Valného shromáždění OSN o rezoluci žádající okamžité stažení

hlasuje v míru a jinak v době války,“ dodal. Pojar také připomněl, jak nesmírně fragmentovaná je izraelská společnost, ale současně se dokáže sjednotit v základních věcech. A uvedl výsledek letošního přehledu „nejšťastnějších zemí“, ve kterém se Izrael umístil na osmém místě. (A jak vtipně dodal, i Češi jsou šťastní, i když o tom možná nevědí, neboť jsou také na špicích žebříčku.)

KONTAKTY

Jiří Schneider připomněl vzájemnou solidaritu obou zemí, to, jak silné byly pro místní lidi události z šestidenní války a obavy o osud židovského státu. Proto mnoho mladých intelektuálů

v létě 1968 vyjelo do Izraele, kde pak prožili srpnovou okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy. Uvedl také, že během 35 let se navázalo nespočetně kontaktů v oblasti ekonomiky, kultury a samozřejmě mezi lidmi, ale že budoucí vývoj závisí do značné míry na tom, jakou vládu si Izraelci zvolí: „Někdy je i pro podporovatele obtížné Izrael podpořit...“ Zmínil nedávnou návštěvu v židovském státě, kde se cítil bezpečně, nicméně vnímal politické napětí. Jak řekl, viděl málo turistů, ale zato hodně demonstrantů.

Velvyslankyně Anna Azzari prohlásila, že ač Izraelci nemají ve zvyku příliš děkovat, tak české podpory si váží, vědí, kdo jim pomáhá.

O malém počtu turistů hovořila i současná velvyslankyně Veronika Kuchyňová Šmigolová, která tento fakt bere jako výbornou příležitost Svatou zemi navštívit. Mluvila o tom, že navzdory nesmírně složité situaci je země stále krásná, že společnost je sice rozdělená, ale to je i v jiných zemích. Připomněla výstavbu ve zničených městech a kibucech jako naději do nových začátků. Potvrdila stále trvající vzájemné sympatie s tím, že Izraelci jezdí do Česka, aby si oddychli, neboť se zde cítí dobře.

K debatě lze dodat jen to, že z dnešního pohledu vyznívalo vzpomínání na doby, které nebyly zrovna idylické, téměř nostalgicky. A že se potvrdilo, že diplomaté, kteří se vydávají na misi do Izraele, jsou nejen dobrými odborníky, ale mívají pro „svou zemi“ pochopení, záleží jim na ní, nejen profesionálně, ale i lidsky. (am)

VZPOMÍNKY NA KRÁSNÉ ČASY

V Knihovně Václava Havla se bilancovalo

Ruska z okupovaných ukrajinských území. Zatímco většina evropských států ji podpořila, administrativa amerického prezidenta D. Trumpa se postavila proti, spolu s Ruskem, Severní Koreou a právě Izraelem.

AŽ SE VYMĚNÍ GENERACE...

Prvního velvyslance Miloše Pojara můžeme citovat ze starého rozhovoru v *Rch* s příznačným názvem „Byla to krásná doba“. Hovoří v něm o celosvětovém setkání Židů původem z Československa, které se konalo v dubnu 1990, a na skromné začátky v budově velvyslanectví v Tel Avivu. Připomněl pomoc místních lidí, českých a slovenských Židů, první a trvalá přátelství, ale také potíže. Ty byly spjaté se slibem pomoci při transferu sovětských Židů přes Prahu a Košice do Izraele. Ten se nakonec kvůli obavám z arabské reakce i ze slovenského (ale i českého) strachu, že migranti u nás zůstanou, nedodržel.

Jeho syn Tomáš Pojar zavzpomínal, že lidé, s nimiž se na počátku 90. let čeští a slovenští diplomaté setkávali, byli emigranti z let 1939, 1948 a 1968, někteří byli ještě relativně mladí a vlivní, schopní novým vazbám skutečně pomoci. Staré kontakty mu pak pomohly i při jeho vlastní diplomatické práci. Poznamenal také, že ač dodnes funguje česko-izraelské spojení a řadu let ještě snad fungovat bude, s generační výměnou se situace může změnit.

Ke zmíněnému hlasování v OSN uvedl, že Američané v rozhodující chvíli postavili Izrael do kritické situace v souvislosti s dodávkami zbraní: „Jinak se

ŘEKNI SYNŮM JISRAELE (EMOR)

Na závěr paršat Emor (3M 24, 10–23) vypráví Tóra případ muže, který na veřejnosti proklel Boží jméno. Ne Boha, nýbrž jeho jméno. Při té příležitosti používá sloveso, které v souvislosti s prokletím Tóra jinak nepoužívá. Při popisu události jsou použity dva výrazy, že pachatel Boží jméno *va-jikov* a *va-jekalel*, tj. propíchl a proklel.

Poté, co byl pachatel odsouzen k ukamenování a popraven, přináší Tóra obecný závěr, že „každý, kdo prokleje (*mekalel*) svého Boha, ponese svůj hřích. Kdo ale prokleje (*mekalel*) Boží jméno, musí být usmrčen. Celá obec jej ukamenuje, ať je přistěhovalec nebo domorodec, musí být usmrčen.“ Jsme tedy nuceni si klást otázku, jakou roli by potom hrálo, že Boží jméno „propíchl“, jestliže k trestu ukamenováním stačilo, že je proklel?

Na to odpovídá navazující text: „Usmrčen musí být přece i muž, který ubije lidskou duši, a kdo ubije duši zvířecí, musí ji zaplatit, cenu života za život.“ Zdá se proto, že soud musel řešit otázku, zda se na pachatele nevztahuje zákon, že „kdo prokleje svého Boha, ponese svůj hřích“. To znamená, že může svůj hřích odčinit, zatímco když prokleje Boží jméno, musí být souzen lidským soudem a potrestán usmrcením.

Boha zabít nelze, Rambam (Maimonides) učí, že kdyby zanikl celý svět, existence Boha se to nemůže dotknout, ale jeho jméno jako by ukazovalo, v čem je Bůh zranitelný. Proto je tento akt přirovnán k zabítí jiného člověka, protože usmrčen musí být i „muž, který ubije duši člověka“, sám předpoklad jeho života. Boží jméno je tu vyňato z množiny jmen, která nevyjadřují plnost svého nositele. To však neplatí pro čtyřpísmenné Boží jméno J-H-V-H, které plnost svého nositele, Boha Izraele, vyjadřuje úplně.

Z toho plyne závěr, že k tomu, aby daný čin byl považován za prokletí, musel pachatel propíchnout či vyprázdnit *šem hameforaš*, jméno, které bylo rozvinuto či spíše vyloženo. Poučení, že prokletí Božího jména je adekvátní zabítí „lidské duše“, vysvětluje, čím je Bohu jeho jméno. Bůh není tělesný jako člověk a jediné, čím je přístupný lidskému chápání, je jeho jméno. Proto je provinění rozděleno na konkrétní způsob, jak byl zločin spáchán, a na úmysl, proč byl spáchán. Bylo-li úmyslem pachatele propíchnutím či vyprázdněním jeho jména zabít Boha, byl čin zahrnutelný do pojmu prokletí.

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Měsíc íjar, 1995.

Když Bůh zjevil své jméno, vydal je nebezpečí, že může být člověkem zneužito až po úmysl zabít Boha, který je za ním. V Tóře se setkáváme s děkovným prohlášením lidu Izraele za to, že *šem Hašem nikra alejnu*, že na nás bylo vyřčeno nebo je na nás čitelné Boží jméno. Chce-li kdo nalézt Boha, má tak usnadněnou námahu. Již prvnímu z praotců Bůh přislíbil, že kdo bude žehnat jeho potomstvu, bude požehnán, a kdo je bude proklínat, bude proklet.

Nevím, jak řeční filozofové vykládali smysl mýtu o patě jinak nezranitelného Achilla, ale v Tóře a židovské tradici je *ekev*, pata, spojena s příběhem třetího z praotců Jisraele, Jaakova. Při svém vstupu do tohoto světa se držel za patu svého staršího dvojčete Esáva a zdržoval ho i v dospělosti. Jaakovovu otcí Jicchakovi Bůh sdělil, že „*ekev*“, tj. „za to“, že jeho otec Avraham slyšel Jeho hlas a uskutečňoval na zemi jeho příkazy a učení, bude on dědicem jeho požehnání. To je ta pata, kterou mladší dvojče drželo. Kdybychom překládali doslovně, musili bychom „za to“ nahradit slovy, že „patou toho, co“

udělal Avraham, je slíbené požehnání.

Příběh nám vypráví, že zápas o tuto patu je hnacím motorem lidských dějin. Požehnání by měl získat prvorozený Esáv, ale jeho patu drží Jaakov. Nakonec ji získává v nočním zápase, při němž dostane nové jméno: Jisrael, bude zápasit Bůh. Jaakov získává ubezpečení, že nepřátelství, které vzbudil ve svém starším dvojčeti, bude čelit Bůh, a nedá mu padnout.

Příběh o člověku, který proklel Boží jméno, je situován do tábora Jisraele v poušti při východu z egyptského otroctví. Oč vlastně šlo? „Syn jisraelské ženy a syn Micrijce vyšel mezi syny Jisraele, a syn té Jisraelky se v táboře popral s Jisraelcem. Syn té jisraelské ženy – jeho matka byla Šlomit, dcera Divriho – pak proklál Boží jméno a proklel, a přivedli ho k Mošemu. Nechali ho pod dozorem a vyžádali si odpověď z Hospodinových úst.“

V čem spočíval spor mezi oběma muži, se můžeme domýšlet. Zřejmě však není náhodou, že i zde vztahuje Tóra platnost zákona jak na domorodce, tak na přistěhovance. Podle dnes platné halachy by byl pachatel Žid, i když měl nežidovského otce. Při východu z Egypta však písemná Tóra narážela na konkrétní případy, když se vynořily. Proč se tedy ten muž s nežidovským otcem a židovskou matkou popral s mužem, který měl jako Jisraelec oba rodiče židovské?

Tábor Jisraele byl uspořádán podle kmenové příslušnosti otců, takže je nasnadě, že se dotyčný chtěl připojit k rodině a kmeni své matky. To mu bylo odepřeno, protože většina lidí, kteří se k synům Jisraele připojili, byla srozuměna s tím, že táboří samostatně. Podle midraše však nebyl synem jen tak nějakého Egyptana, ale Egyptana, kterého zabil Moše. Ten, jak známo, zabil Jisraelce, který se domáhal práva na vlastní ženu, již mu ten Egyptan vzal. Když však syn dospěl, přibuzní jeho matky mu v poušti bránili se usadit v jejich táboře, protože jeho otcem byl Egyptan. Bylo to spravedlivé?

Jestliže byl odsouzen k smrti za prokletí Božího jména, lze to pokládat za odpověď, že ne. Byl-li odsouzen podle zákona Jisraele, dočkal se satisfakce ve vlastním sporu, že je přes nežidovský původ svého otce Žid. Podobný případ vypráví Tóra v souvislosti s mužem, jenž sbíral o šabatu v poušti dříví, aby si – rovněž podle midraše – vynutil soudní rozhodnutí, že to je smrtelný hřích. Spáchaný na veřejnosti, musí být veřejně souzen a potrestán.

EFRAIM K. SIDON

CO MÁME, TO NÁM NEPATŘÍ**Behar-Bechukotaj (3M 25,1–27,34)**

Ekonomická nerovnost vede k nerovnosti moci a výsledkem je zneužívání slabších. To je stálé téma proroků a je to problém téměř každé společnosti všech dob. Tóra je jedinečná v tom, že na tento složitý problém nedává jednoduchou odpověď. Rovnost je hodnota, ale hodnotou je i svoboda. Komunismus a socialismus se lhaly, jenže své slabé stránky má i tržní ekonomika. Detailní čtení oddílu Behar prozrazuje, že Tóra k této otázce přistupuje na třech úrovních. Jedna je politická, druhá psychologická a třetí teologická.

První – politická – úroveň je prostá: Behar navrhuje dva cykly redistribuce: *šmita*, kdy se každý sedmý rok nechává půda ladem, aby si odpočinula, a *jovel*, kdy se každý padesátý, jubilejní, miloslivý rok propustí otroci a odkoupená půda se vrací původním vlastníkům.

Psychologická dimenze spočívá v apelu na altruismus, jenž se nejpřirozeněji projevuje k vlastní rodině. V Behar se v zákonech desetkrát použije slovo „bratr“ (v překladech též „bližní“): „nepoškozujete svého bratra/bližního“, „zchudl-li jeden z tvých bratrů“ atd. Tóra tak vytváří společnost, jejíž členové se cítí spojeni nezničitelným poutem a sdílenou odpovědností.

A nakonec přichází teologická úroveň. Vyjádření v kapitole 25 výjimečně zřetelně formuluje nejzákladnější princip biblického práva: „Tato země nesmí být prodávána natrvalo, protože patří mně a vy jste na ní u mne přistěhovalci a usedlíky“ (verš 23) a „Zchudne-li tvůj bratr a prodá se ti, nezacházej s ním jako s otrokem. Ať je s tebou jako námezdní dělník či jako usedlík a pracuje s tebou až do roku jubilea. Pak na něj ztratíš nárok, na něj i na jeho děti s ním, a on se vrátí do své rodiny a vrátí se k dědictví svých předků. Jsou to přece mí otroci, které jsem vyvedl ze země Micrajim, a nemohou být prodáváni jako otroci. Ne abys ho ujařmil robotou, svého Boha se boj!“ (v. 39–43)

Tóra mluví jasně: neexistuje absolutní vlastnictví. Základem židovského zákona je skutečnost, že pouze Bůh vlastní vše, neboť on vše stvořil. Co nám patří, nevlastníme, ale je nám to pouze svěřeno. Jednou z podmínek takové víry je, že když máme více, než potřebujeme, měli bychom to sdílet s těmi, kteří mají méně, než potřebují. To je *cedaka*: spojení spravedlnosti a dobročinnosti.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách ijar 5785 – duben/květen 2025****Staronová synagoga**

28. 4. pondělí	1. den Roš chodeš ijar	
29. 4. úterý	2. den Roš chodeš ijar	
30. 4. středa	JOM HAZIKARON	
30. 4. středa	JOM HAACMAUT – maariv	20.00 hodin
1. 5. čtvrtek	JOM HAACMAUT – Den nezávislosti Izraele	
2. 5. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.04 hodin
3. 5. sobota	TAZRIA-MECORA 3M 12,1–15,33 hf: 2Kr 7,3–20 perek 2	konec šabatu 21.20 hodin
9. 5. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.15 hodin
10. 5. sobota	ACHAREJ MOT-KEDOŠIM 3M 16,1–20,27 hf: Am 9,7–15 perek 3	konec šabatu 21.33 hodin
12. 5. pondělí	PESACH ŠENI	
16. 5. pátek	LAG BAOMER mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.25 hodin
17. 5. sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 perek 4	konec šabatu 21.46
23. 5. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.34 hodin
24. 5. sobota	BEHAR-BECHUKOTAJ 3M 25,1–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 perek 5	konec šabatu 21.58
26. 5. pondělí	DEN JERUZALÉMA	
28. 5. středa	Roš chodeš sivan	
30. 5. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.42 hodin
31. 5. sobota	BAMIDBAR 3M 9,1–11,47 hf: Oz 2,1–2,22	konec šabatu 22.08 hodin
1. 6. neděle	předvečer Šavuot	19.30 hodin začátek svátku 20.45 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14 hodin.

Šacharit v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

O šabatu mincha ve 13.40 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

Kresba Mark Podwal.

MEZI EVROPOU A AMERIKOU

Rozhovor s vědcem Jiřím Zavadilem nejen o životě v USA

Dr. Ing. Jiří ZAVADIL (nar. 1965 v Praze) absolvoval Gymnázium Jana Keplera, kde se začal zajímat o přírodní vědy. Po státnicích na Vysoké škole chemicko-technologické působil v Ústavu hematologie a krevní transfuze, kde se začínaly aplikovat nové metody, využívající analýzy DNA a RNA. První zkušenost v tomto oboru ho později nasměrovala i k zahraničnímu výzkumu rakoviny ve Spojených státech a ve Francii. V období 1992–2012 postupně působil v MD Anderson Cancer Center v Houstonu, na School of Medicine na Mount Sinai v New Yorku a na Albert Einstein College of Medicine při newyorské Yeshiva University, poté na New York University a Stony Brook University. Od roku 2012 žije v Lyonu a pracuje pro mezinárodní agenturu IARC.

Vedle studia a výzkumu se věnoval různým hudebním projektům jako houslista a kytarista, od středoškolské dadaistické kapely Škumpa, přes rockovou formaci Oswald Schneider až po rokenrolovou kapelu Matěj Čech, v níž hrál koncem 80. let. Důležité bylo v roce 1987 pozvání do Velvet Revival, hrajících repertoár newyorských Velvet Underground, poté zhruba roční působení v kapele Filipa Topola Psí vojáci a několikaleté členství v Domácí kapele bubenika Plastic People Jana Brabce. Jak říká: „V naší generaci byly kniha a hudba všechno.“

Kdy jste odešel do USA? Jak vás přijali kolegové, kde a na jakých projektech jste pracoval?

Do Ameriky jsem odjel pár let po pádu komunistického režimu na základě pobídky kolegy a vedoucího mé disertační práce, profesora Jelínka. Získal jsem místo na prestižním MD Anderson Cancer Center v texaském Houstonu, kde jsem studoval genetické změny u poruch krvetvorby, a to s využitím tehdy nových technik mapování lidského genomu, který byl stále ještě nedostatečně prozkoumán. Tato léta byla v mnoha ohledech převratná, do vědy začal pronikat internet, začaly se využívat rozsáhlé databáze na tehdy ještě skromném, ale rychle se rozrůstajícím webu a běžným nástrojem komunikace se stával e-mail. V roce 1992 jsem poprvé navštívil New York, město, které mě uhranulo.

Co bylo v adaptaci na americké podmínky nejnáročnější, co naopak nej-příjemnější?

Zkušenost z Texasu byla jedinečná, i když kvůli odlišnosti městského prostředí Houstonu od starých evropských měst v mnoha ohledech znamenala skutečný *culture shock*. S Amerikou jsem se však okamžitě sžil. Líbila se mi pestrost lidí, velikost země s nekonečnými prostory, malá historická zatíženost. Amerika má nádhernou přírodu. Fascinovala mě i mobilita Američanů, to, jak

Foto Magdaléna Platzová.

se bez váhání stěhují tisíce mil za každou profesní nebo studijní příležitost.

Snad nejnáročnější na adaptaci byl zpočátku nedostatek přátel a ne zcela snadná možnost navazovat nová přátelství. To se však časem zlepšilo. Zážitkem pro mě bylo nahlédnutí individuální svobody v každodenním životě, spolu s přirozeným respektem ke společným pravidlům, hledáním společné řeči, celkovou slušností mezi lidmi a rovnostářstvím v tom nejlepším slova smyslu. A samozřejmě mě fascinovala a inspirovala špičková věda, v níž Amerika tehdy byla světovou jedničkou.

Jaké bylo tehdy povědomí o Československu a o nové demokracii?

V Americe na začátku 90. let panovalo silné povědomí o Československu a prezidentu Havlovi, byť někdy bez hlubšího porozumění tomu, kde naše země v evropském kontextu stojí. Lidé se občas ptali na „Čechoslováky“ nebo se domnívali, že jsme ve válečném stavu se Srbskem. Přesto bylo porevoluční Československo, či nově vzniklá Česká re-

publika, v očích Američanů vnímáno veskrze pozitivně. A i když šlo částečně o navázání na renomé první republiky, Václav Havel a lidé kolem něj měli na oživení tohoto vnímání zásadní podíl.

Patříte k českým vědcům, kteří žijí v zahraničí. Dokážete si představit, že byste svůj výzkum prováděl v rodné zemi?

Ano, určitě. Osud mě ale zavedl jinam. S českou vědou, která má vynikající úroveň, jsem však vždy udržoval kontakt, ať už prostřednictvím spolupráce s českými kolegy v New Yorku a později ve Francii nebo jako mentor studentů z Univerzity Karlovy, kteří absolvují stáže v mé laboratoři.

Dlouho jste žil v New Yorku. Co a kdo se vám vybavuje, když na tohle město vzpomínáte?

Do New Yorku jsem přijel roku 1998 s jedním kufrem, šedesáti dolary a jedinou knihou (paradoxně to byl rozhovor s Karolem Sidonem *Když umřít, tak v Jeruzalémě*). Původně jen na pár let, ale nakonec jsem tam strávil patnáct roků. Do města se pravidelně vracím, nyní i s dětmi, z nichž dvě se tam narodily a mají k němu blízký vztah.

Rád si vybavuji první roky, období objevování města a nových přátelství. Kolem newyorského Českého centra byla tehdy velmi aktivní komunita a pohybovali se v ní také moji přátelé a dnes velmi úspěšní akademičtí kolegové Hynek Wichterle, Veronika Tuckerová, Lukáš Čermák či Tomáš Stopka. Výzkumná práce na Mount Sinai, Albert Einstein College of Medicine, New York University a též na Stony Brook byla nesmírně inspirativní. Měl jsem i štěstí na skvělé kolegy a mentory, mezi nimiž byli Aleš Cvekl, Miki Blumenberg, Jerry Lowenstein, Mary Helen Barcellos-Hoff, Ján Vilček, a zejména vloni zesnulý vynikající Arthur Grollman, který mě zasvětil do výzkumu aristolochové kyseliny, silného karcinogenu z podražce, používaného v alternativní rostlinné medicíně.

Léky, v nichž je tato rostlina, mohou působit rakovinu? Kde se používají?

Podražec (*Aristolochia*) byl po staletí využíván v tradiční čínské medicíně, ale i v dalších kulturách světa. Moderní výzkumy však prokázaly, že obsahuje velmi toxické aristolochové kyseliny, vyvolávající těžké poškození ledvin a vznik nádorů v různých orgánech. Kvůli těmto rizikům

je dnes používání podražce v mnoha zemích, včetně Číny a EU, regulováno, v globálním měřítku však stále nedostatečně. Herbální přípravky s podražcem jsou například volně dostupné na internetu.

Z New Yorku jste pak odešel do Lyonu.

Ano, v roce 2012 jsme se s přestěhovali do Francie, a to ve dnech, kdy New York těžce zasáhl hurikán Sandy. Stěhovali jsme se tentokrát s početnou rodinou a již stovkami knih.

Zpočátku mi město velmi chybělo, často se mi o něm i zdálo. S časem a s návraty do New Yorku se ale ten pocit proměnil. Klidnější životní styl ve Francii je v určitém věku přece jen lépe snesitelný než hektické newyorské tempo. Velice si jinak vážím toho, že jsem v New Yorku měl příležitost žít na různých místech Manhattanu, včetně jeho severní části v krásné zalesněné čtvrti Inwood, nebo v zajímavém východním

vatel se odstěhovala mimo město, do svých letních domů, kde nakonec, pokud to bylo možné, zůstali natrvalo. Ale přesto je New York stále velmi živým městem, nejen na Manhattanu, ale i v ostatních čtvrtích.

Jste asi v kontaktu s kolegy a přáteli, kteří tam stále pracují. Jak hluboce se jich dotýkají zásahy Trumpovy administrativy?

Spojené státy po desetiletí přitahovaly špičkové vědce z celého světa a většina mých kolegů a přátel z oboru jsou de facto přistěhovalci. Lákaly je svoboda ve výzkumu, špičkové zázemí a solidní veřejné financování. Díky tomu byla Amerika světovým lídrem ve vědě: více než polovina nových léků vznikla právě tam, většina Nobelových cen míří americkým vědcům a dvacet z třiceti nejlepších univerzit je amerických. Tento systém se však začíná oslabovat.

Nová administrativa zasahuje způsobem, který vědu ohrožují. Ruší schválené

k přemístění zahraničních výzkumníků a projektů do Francie. Sice neadresná, ale jasně zaměřená především na vědce, kteří se ocitají pod existenčními hrozbami v Americe.

Ohroženy jsou věda a univerzity...

Univerzity hrají klíčovou roli jako místa svobodného myšlení, vzdělávání a obrany demokratických hodnot. Dnes však čelí soustavnému tlaku a přicházejí o podstatné federální financování. Důvody jsou prezentovány jako boj proti antisemitismu či diverzitním programům, ale tlak míří i na samotnou podstatu akademické nezávislosti. Administrativa usiluje o stát založený na loajalitě, a univerzity do tohoto záměru nezapadají. Proto je třeba je oslabit. Pokud toto úsilí uspěje, zmizí akademická svoboda a oslabí se i jeden z hlavních pilířů americké demokracie.

Poměry v USA znáte zřejmě dosti dobře. Co dle vás způsobilo Trumpův vzestup, jeho úspěch?

Myslím, že to vše už bylo celkem dobře popsáno. Jeho administrativa vyrostla na frustraci části populace, která se cítila odstrčena změnami spojenými s globalizací, technologiemi a proměnami kultury společnosti. Tuto nespokojenost se podařilo přetavit v politickou sílu, která staví na kritice tradičních institucí, tj. médií, soudů, vědy,

Pohled na Manhattan v roce 1994. Foto JZ.

Bronxu. Tyhle zkušenosti z periferii zprostředkovaly netypický pohled na město a jeho obyvatele.

Když se tam vracíte, jaké pozorujete proměny?

Na konci 90. let byl New York mimořádně bezpečný a přilákal tím spoustu lidí. To se však změnilo po útocích 11. září, město upadlo do jakési deprese, ale zároveň bylo znát, že se lidé k sobě začali chovat jinak. Byli si bližší, otevřenější, jako by je ta ohromná, tragická událost sblížila.

Další výraznou proměnu jsem zaznamenal po pandemii covidu. Mnoho podniků zavřelo, ulice částečně osiřely a řada oby-

grantů, výzkumné programy a dosazuje do klíčových pozic osoby bez potřebné odbornosti. Probíhá hromadné propouštění z federálních ústavů. Věda se začíná řídit politikou loajalitou. Důsledky pravděpodobně zasáhnou celou společnost: zpomalí se vývoj léků a technologií, oslabí se připravenost na klimatické změny i civilizační choroby. Věda sice není jediným zdrojem americké výjimečnosti, ale tvoří její základní pilíř, a ten je dnes podkopáván. Pokud se tento trend nezastaví, je velmi pravděpodobné, že Spojené státy přijdou o své vedoucí postavení. V této souvislosti je také zajímavá zpráva z posledních dní o oficiální výzvě Macronovy vlády

dičních institucí, tj. médií, soudů, vědy, a tím postupně rozkládá důvěru ve fungování demokracie a dosavadního politického systému vůbec.

Nezačalo to ale až v roce 2016. Už dávno předtím se politická scéna odklonila od řešení konkrétních problémů lidí, obecného dobra, a začala se točit víc kolem ne zcela podstatných kulturních konfliktů a udržení vlastní moci.

V americké společnosti je ale stále hluboce zakořeněná víra ve spravedlnost, fair play a úcta k pravidlům. Právě tato hodnotová zakotvenost – základní *slušnost* – dnes komplikuje obranu proti těm, kdo pravidla vědomě porušují nebo obcházejí, a zároveň představuje důležitou

naději do budoucna. A dokud si média, vzdělávací systém, věda a soudnictví udrží dostatečnou nezávislost, existuje reálná šance autoritářské tendence zvrátit.

Jak vaši židovští přátelé vidí Trumpovy kroky – na jednu stranu rozklad tradičních institucí, pohrdání soudy, negativní přístup k Evropě a shovívavý k Rusku, na druhou stranu jeho podporu Izraele a rázné zásahy proti protizraelským aktivitám na univerzitách?

O tom se též hodně píše a nejsem si jistý, zda mohu nabídnout úplně novou perspektivu. Postoj amerických Židů v této otázce je rozdělený, a tak to vnímám i u svých židovských přátel v New Yorku a jinde. Část z nich kritizuje útoky na demokratické instituce, shovívavost k autoritářům a destabilizaci mezinárodního řádu. Zmiňují také obavy z růstu antisemitismu, který podle nich nový styl politiky umožňuje. A konzervativnější přátelé oceňují Trumpovu proizraelskou politiku, podporu normalizace vztahů Izraele s arabskými státy, postoj vůči Íránu a zásahy proti palestinským studentským skupinám, které vnímají jako zdroj antisemitismu.

Tento rozpor vytváří napětí: liberální a reformní Židé vnímají Trumpa jako hrozbu pro demokracii a menšiny, zatímco konzervativnější skupiny vidí v jeho politice silnou podporu Izraele. V pozadí, myslím, stojí i odlišné interpretace etiky judaismu. Pro jedny je klíčová univerzální spravedlnost a ochrana slabých, pro druhé věrnost židovskému lidu a jeho bezpečí. Trumpovu politiku část židovské komunity chápe jako morálně nepřijatelnou, zatímco jiní ji považují za naplnění odpovědnosti vůči židovské identitě a ochraně Izraele.

V Lyonu pracujete pro světovou zdravotnickou organizaci, WHO. Řekl byste pár slov o svém výzkumu?

Ve Francii nepracuji přímo pro WHO, ale pro specializovanou mezinárodní agenturu IARC, zaměřenou na výzkum rakoviny, která je do jisté míry součástí systému WHO a OSN. Máme však vlastní rozpočet financovaný členskými státy, a tím i určitou autonomii při realizaci vlastních mezinárodních výzkumných projektů, i když některé z nich jsou sladěny se záměry WHO.

Tuto příležitost jsem dostal v roce 2012, když jsem působil na New York University. Kromě možnosti vyzkoušet

si něco nového mě lákala šance podílet se na výzkumu prevence rakoviny, což je hlavní úkol IARC. Výzkum primární prevence je mimořádně smysluplný, i když často získává méně finanční podpory než vývoj nových terapií nebo programy včasné detekce. Náš tým zkoumá, jak různé karcinogenní faktory ovlivňují stav DNA a buněčné i tkáňové zdraví, a snažíme se zjistit, které z těchto faktorů je možné ovlivnit, aby se snížilo riziko vzniku rakoviny. Odhaduje se, že až 50 procent případů rakoviny souvisí s faktory a vlivy prostředí, kterým lze z velké části předcházet.

Do jaké míry ovlivňuje politická situace všední život, vaše pocity, plány?

Ve Francii funguje poměrně dobře infrastruktura, silné sociální systémy a bohaté kulturní zázemí. Zároveň je patrné rostoucí napětí ve společnosti, nejistota a obavy z budoucnosti. Politická situace, poznamenaná polarizací, nárůstem krajní pravice a slábnoucí důvěrou v tradiční instituce se promítá do každodenního života podobně jako v dalších západních zemích. Protesty, stávky a zpřísněná bezpečnostní opatření byly v posledních letech častým jevem. Témata jako migrace, bezpečnost nebo sekularismus společnost silně rozděluje a vytvářejí napětí i v mezilidských vztazích. Lidé pociťují nejistotu ohledně budoucnosti, pracovních vyhlídek, dostupnosti bydlení nebo ekologické situace.

Vzestup pravice prožívají zvláště silně francouzští Židé. Trvalé projevy antisemitismu vyvolávají strach a otázky o jejich budoucnosti. Řada lidí se v posledním desetiletí rozhodla k aliji v Izraeli nebo k odjezdu do frankofonní Kanady.

Přesto Francie, tradičně vnímaná jako krásná a kulturně bohatá země, zůstává místem s velkým potenciálem, živou společenskou debatou, občanským angažováním a usilováním o změnu. Je velikým privilegiem moci to zblízka pozorovat.

K vašim zájmům patří hudba, literatura, židovská historie, na tohle téma občas píšete i do *Rch*... Co vás z těchto oblastí v poslední době zaujalo, potěšilo či inspirovalo?

Náš pobyt v Lyonu se kryl s obdobím, kdy byl šéfdirigentem Orchestre National de Lyon skvělý Leonard Slatkin (v letech 2011–2017), Američan z Los Angeles. Slatkin nasměroval tenhle vynikající orchestr na francouzské a americké sklada-

tele, rozšířil jeho mezinárodní působnost a podporoval vzdělávací iniciativy, například koncerty pro děti. Jeho vystoupení s ONL byla vždy zážitkem.

V roce 2020 převzal vedení orchestru o generaci mladší Nikolaj Szeps-Znaider, brilantní dánský houslista z židovské rodiny s kořeny v Polsku a Izraeli. Ten přinesl zaměření na středoevropskou symfonickou tradici, především na díla Beethovena, Brahmsa a Brucknera. Přestože se umělecké přístupy těchto šéfdirigentů lišily, oba našli společnou řeč v naprosto vynikajících interpretacích Mahlera. Tolik k potěšení z hudby...

Ve Francii jsem pak nedávno pro sebe „objevil“ vcelku již známou filozofku Simone Weilovou (1909–1943), jejímiž velkými tématy byly spravedlnost, utopení a hledání nejvyšší pravdy. Weilová, obdivně označovaná Albertem Camusem za „jediného velkého ducha naší doby“, propojila absolutní intelektuální a etickou přísnost s hlubokým soucitem pro ty, kteří trpí či jsou utlačováni. Její hlavní díla jako *Tíže a milost* (dostupné i česky) vyzdvihují nezištnost a nutnost duchovní pozornosti jako formy nejvyšší štěrnosti. Tolik k útěše z psaného slova.

Zajímáte se o judaismus, o židovskou filozofii a literaturu. Přispívají k tomu nějak vaše židovské kořeny? Pokud ano, jaké jsou?

Předkové z matčiny strany pocházejí z vesnic u Kolína a Nymburka, včetně částečně židovských Konárovic. Rodina se však tématu židovských kořenů spíše vyhýbala, takže povědomí o nich je nejasné a záznamy neúplné. Některé klíčové z druhé půlky 19. století se nedochovaly (genealogii v rodině dnes pečlivě mapuje moje sestřenice ze třetího kolena z americké Montany).

O judaismus a židovská historická i intelektuální témata jsem se ale zajímal už od mládí, a to mě později přivedlo k jejich hlubšímu studiu, hlavně během let strávených v New Yorku.

Co vám v životě dodává sílu a naději?

Děti, přátelé, kolegové... Snad se mi daří jim podobně oplácet. K tomu připočítám různé dobré zprávy, které se objevují mezi těmi horšími. Ty dobré by si jistě zasloužily větší pozornost. Ale naději a sílu si především zaslouží všichni ti, kdo jsou dnes ve světě v opravdových nesnázích.

ALICE MARXOVÁ

PSYCHIATR, PEDAGOG A SPISOVATEL

Zemřel profesor Cyril Höschl (12. 11. 1949 – 21. 4. 2025)

Zemřel profesor Cyril Höschl, bylo mu 75 let. Proslul především jako psychiatr a pedagog, byl ale také autorem mnoha publicistických textů, ve kterých dokázal bez zjednodušování a s humorem uchopit podstatu témat, ke kterým se vyjadřoval. Na jeho památku otiskujeme (nepatrně zkrácené) dva z mnoha sloupků, které po léta publikoval v týdeníku Reflex.

HATIKVA

Když jsem tu a tam zaslechl vysvětlení nápadné podobnosti melodie Smetanovy *Vltavy* a izraelské hymny *Hatikva* tím, že Izraelci svou hymnu od Smetany opsali, nebo naopak tím, že Smetana opsal starou židovskou melodii, považoval jsem to za nepodložené bábořky. Ani jedno, ani druhé sice není pravda, ale jaké bylo mé překvapení, když jsem narazil na vysvětlení oné shody melodií *Vltavy* a *Hatikvy* od izraelské muzikoložky a pianistky Astrith Baltsanové, která o historii izraelské hymny napsala knihu. Příběh začíná u rodáka z nyní ukrajinského městečka Zoločiv, Naftaliho Herze Imbera, který v roce 1878 jako dvaadvacetiletý napsal v rumunských Jasech báseň *Tikvatejnu* (Naše naděje), která vyjadřovala touhu Židů po návratu do země předků. Imber ve svých osmnácti letech opustil rodnou hroudu a osud ho zavál až do drúžské osady Daliat Karmel u Haify. Po nepříjemnosti se svým britským chleboďárcem, jemuž svedl manželku, začal na oslu vandrovat po Palestině a navštěvovat sionistické osady. Báseň *Tikvatejnu* se stala písní devíti osad a různými úpravami se z ní o deset let později stala *Hatikva* (Naděje). Zhrzený básník mezitím opustil Palestinu a odjel do New Yorku, kde po nezdařeném manželství v 53 letech zemřel jako žebrák s cirhózou jater.

Přibližně v té době sedmnáctiletý rumunský či moldavský přistěhovalec do Palestiny, Šmuel Cohen, *Hatikvu* zhudebnil na melodii rumunské lidové písně *Carul cu Boi* (Povoz a vůl), která je tak podobná té, již v roce 1874 použil Smetana ve *Vltavě*. Odtud zřejmě pramení domněnka, že *Hatikva* je opsaná ze Smetanova díla. To sice není pravda, ale skutečnost je ještě zajímavější. Podle Baltsanové lze původ melodie vystopovat o 600 let dříve v jedné sefardské modlitbě za vláhu, kterou ve španělském Toledu složil rabín

Jicchak Bar-Šešet. Za inkvizice se španělští Židé rozprchli po Evropě a do severní Afriky a melodie pronikla do Itálie, kde se přetvořila v populární milostnou píseň *Fuggi, Fuggi, cor mio* (Prchni, prchni, láske moje), kterou lze najít na YouTube. Zde se cesty nářevu rozdělily. Jedna vedla do Rumunska, kde si ho osvojili místní Romové, a to je zřejmě ta melodie, kterou použil Cohen. Druhá vedla dál do Itálie, kde melodii v roce 1768 zaslechl tehdy dvanáctiletý Mozart. Ten ji pak použil jako osmou z 12 variací na populární francouzský dětský popěvek *Ah! vous dirai-je, maman* (Ó, říkám vám, maminko). S Mozartem se melodie dostala přes Ví-

Foto archiv.

deň až do Prahy, kde ji o pár desítek let později zachytil Smetana. (...) V roce 1948 se *Hatikva* stala státní hymnou nově vzniklého Státu Izrael. Pikantní douškou je, že když bylo za britského mandátu v Palestině zakázáno *Hatikvu* hrát, tak místo ní tam v rádiu hráli Smetanovu *Vltavu*. U nás ji můžete kromě každoročního zahájení festivalu Pražské jaro slyšet po každém přistání na palubách letadel ČSA.

KDO JSOU ZLÍ A HODNÍ HOŠI V PALESTINĚ

Nemohu si nevzpomenout na bonmot Richarda Archera „mám-li se rozhodnout mezi dvěma extrémů 2 + 2 = 4 a 2 + 2 = 6, volím zlatou střední cestu: 2 + 2 = 5“. Kritizovat dnes Izrael za to, co provádí v Gaze, je asi jako kritizovat spojence za to, co prováděli za druhé světové války na německém území. V otevřených konfliktech se prostě bojuje a padají oběti včetně civilistů. Jenže zpravidla někde na začátku byl někdo v právu a někdo ne. Bez konfliktu s místním obyvatelstvem by nebylo možno založit Stát Izrael, na který měli Židé po staletí právo, což po válce uznali téměř všichni. Podezřelý je, že obyvatelstvo, jež samo sebe označuje za Palestin-

ce, zůstalo na ocet nejenom Izraelcům, ale také všem sousedním arabským státům, které s nimi nechtějí mít nic společného, ať už je to Egypt nebo Jordánsko, o Libanonu a Sýrii nemluvě. Je sice pravda, že ne každý muslim je terorista, ale zároveň je pravda, že téměř každý terorista je muslim, což na pocitu bezpečí izraelské komunity nepřispívá. Připočteme-li extrémní brutalitu islámského terorismu, pak se silové obraně Izraele nemůžeme vůbec divit. Pro nechutně brutální teroristický útok Hamásu na nevinné nic netušící civilisty 7. října 2023 neexistuje žádné ospravedlnění. Od chvíle, kdy jsme byli svědky vraždění rodičů a novorozeňat, případně uškávání hlav novorozeňatům před očima jejich rodičů a obráceně, nemám pro obyvatele Gazy ani špetku soucitu. Představte si, že by toto dělal někdo vašim dětem. Měli byste s ním slitování s ohledem na jeho historické důvody? Já ne. Stát Izrael je navíc od svého založení neustále v ohrožení své existence, což dokládá jak sedmidenní válka, tak válka jomkipurská. Na rozdíl od zákeřných teroristů mířících zcela záměrně na civilisty je izraelská armáda nejhumánnější na světě. Před každým bombardováním, jež cílí výlučně na základny teroristů, kteří si je však ve své příslovečné zákeřnosti zřizují mezi civilisty coby živými štíty, rozhazují Izraelci letáky a rozesílají civilistům SMS s varováními a pokyny k opuštění objektu. V tom však palestinským civilistům jejich spřátelení teroristé brání, protože k propagandě se jim civilní oběti izraelských útoků tuze hodí. Proto je jich taky tolik. Další rozdíl mezi oběma stranami je v tom, že zatímco za 2000 let obývání toho prostoru převážně Araby tam nevzniklo absolutně nic, ve chvíli, kdy na něm byl vybudován Stát Izrael, rozvinula se na malém území během pár měsíců technologicky vyspělá moderní parlamentní demokracie se špičkovým zdravotnictvím a zastoupením arabských stran v parlamentu. Že by některá ze sionistických stran mohla být zastoupena v jakémkoli arabském parlamentu, je naopak něco naprosto mimo lidskou fantazii. (...)

Na jedné straně jsou propouštěna civilní rukojmí, nevinné rodiny s dětmi, babičky, dědové a vnoučata. Na druhé jsou propouštěni trestanci, včetně mladistvých, s historií pokusů o vraždu nožem či snování teroristických činů. Hádejte, která strana je která, můžete dvakrát. Takže pokud jde o mě, mám v tomto konfliktu zcela jasno. A vy?
(2023)

MILUŠKO, NEZAPOMENEME

Na Vlastimilu Hamáčkovou vzpomínají přátelé a kolegové

Dvacátého března letošního roku zemřela ve věku 73 let naše milá kolegyně, dlouholetá vedoucí Archivu Židovského muzea v Praze, historička a dokumentátorka židovských hřbitovů, paní Vlastimila Hamáčková. Narodila se 10. května 1951 v Plzni. V letech 1969–1974 studovala na Filozofické fakultě UK v Praze obor historie-francouzština. V roce 1974 nastoupila jako odborný pracovník – archivář do Státního židovského muzea v Praze, kde setrvala celý profesní život, tedy bezmála 50 let. V úzké vazbě na archivářskou profesi se zabývala dokumentací nemovitých památek, především židovských hřbitovů a jejich náhrobních nápisů. Výsledky svých výzkumů na poli hebrejské epigrafiky pak průběžně publikovala v letech 1982–1992 v odborném časopise *Judaica Bohemiae*. V letech 1988–2012 působila rovněž jako externí učitelka hebrejštiny na Státní jazykové škole v Praze, na katedře blízkovýchodních studií Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a mezi roky 1990–2007 i na Židovské obci v Plzni. Významnou měrou se podílela na vzniku semináře Židé v Čechách, a v rámci muzejní činnosti na přípravě příležitostných výstav i stálých expozic k dějinám Židů v Maiselově a Španělské synagoze. Z pozice vedoucí Archivu Židovského muzea v Praze se zasadila o uchování archivního bohatství židovské komunity. Aktivně se podílela na budování nového archivního depozitáře ve Smíchovské synagoze a na akreditování Archivu Židovského muzea v Praze jako soukromého archivu. Tím se podstatně zasloužila o upevnění postavení tohoto archivu v archívni síti České republiky. Její práce byla oceněna medailí Za zásluhy o české archivnictví.

tk, dp

S „paní kolegyní“, jak naše rodina Vlastimile Hamáčkové říkala, jsem se poprvé setkal v roce 1970 v plzeňské Velké synagoze, kam ji stejně jako mě přivedla láska k hebrejštině. Představil nás náš společný známý pan Alexandr Glück, východoslovenský rodák, jeden z mála plzeňských Židů mluvících jidiš, který po léta odemykal synagogu, v zimě zatápěl v kamnech modlitebny a po smrti Ing. Morice Kleubera po nějakou dobu

zastával funkci kantora. Dodnes si pamatuji slova, která jsme si s novou známou vyměnili, a to v hebrejštině. Zeptal jsem se jí: „At medaberet ivrit?“ Odpověděla mi: „Rak meat.“ A já jsem řekl: „Ken, ani jodea et ze.“

Nebylo to však její první setkání s naší rodinou. Už předtím vyhledal její otec otce mého, který tenkrát působil na plzeňské pedagogické fakultě, aby se pora-

Foto archiv.

dil, co by měla jeho dcera studovat, aby se mohla věnovat judaistice. Vlastimila Hamáčková nakonec zamířila na pražskou filozofickou fakultu, kde se zapsala na francouzštinu, pro jejíž studium ji na střední škole získal profesor Václav Šíp, a historii. Té se také po léta věnovala.

Vídali jsme se v plzeňské synagoze, kam v pátek večer přicházela, pokud se jí podařilo přijet včas z Prahy. Vybavuji si úsměvnou příhodu z roku 1974, kdy jsem skládal přijímací zkoušky na filozofickou fakultu v Praze, kde Vlastimila Hamáčková studovala už několik let. Tenkrát jsem ji potkal na chodbě s jednou její spolužačkou a zcela bezelstně jsem na ni začal mluvit hebrejsky. Značně ji to vyvedlo z míry, v období normalizace rozhodně nebylo radno mluvit hebrejsky na veřejnosti.

Později, když jsem odešel do Prahy a potom do Bukurešti, jsme se zpočátku stýkali spíš zřídka, ale postupně jsme se začali více sblížovat. Koncem 80. let mě navštívila v Bukurešti, a tam jsme zašli do Židovského divadla, kde ji potěšilo

představení v jidiš, do velké synagogy Templul Coral i do menší synagogy, kterou získali bukurešťští Sefardé po demolici jejich původní synagogy v blízkosti obchodního domu Unirea. Po svém návratu domů mě během mé návštěvy Prahy na oplátku pozvala na svou hodinu hebrejštiny – samozřejmě biblické – do jazykové školy a zašla si se mnou na oběd do restaurace U Staré synagogy v Pařížské ulici. Povíдали jsme si tam hebrejsky a žena, která s námi seděla u stolu, nás nejspíš považovala za cizince.

O řadu let později si velmi oblíbila naše děti a také ony ji měly rády, obzvlášť mladší Verunka. Poslední měsíce strávila naše „paní kolegyně“ v plzeňské nemocnici. S manželkou jsme za ní docházeli a snažili jsme se jí podle možností pomáhat. Když jsem k ní po skončení zákazu návštěv 6. března přišel, její stav mě polekal. Ležela nehybně a skoro už nemohla mluvit. Tři dny před její smrtí jsem ji v nemocnici navštívil naposled a ona se ptala na Verunku, přestože jí mluvení činilo nesmírné potíže. Snad poslední slova, která jsem od ní slyšel, pronesla na adresu mé dcery: „Něžná bytost...“

V době pro naši rodinu těžké při nás pevně stála.

Naše „paní kolegyně“ byla výjimečná žena. Byla nesmírně dobrý člověk a měla velké profesní zásluhy. Čest její památce!

Jindřich Vacek

Ve školním roce 1969–1970 se v mém začátečním kurzu hebrejštiny Státní jazykové školy objevila křehká blondýnka, která na obvyklou seznamovací otázku „Mi at?“ ostýchavě odpověděla: „Ani Miluš.“ To bylo mé první setkání se studentkou a budoucí kolegyní Vlastimilou Hamáčkovou, jejíž osobní jméno jsem nikdy nepoužívala; už vždycky pro mě zůstala Miluší a Miluškou. Celá léta jejího studia v jazykové škole a na Filozofické fakultě UK i po jejím nástupu jako archivářky v tehdy Státním židovském muzeu (1974) nás hebrejšтина nepřestala spojoval. Kolegyněmi jsme byly jak v muzeu, tak v jazykové škole, kde po složení státní zkoušky z ivritu začala též učit v začátečních i pokračovacích kurzech a od 90. let se postupně podílela na přípravě a průběhu státních zkoušek. V muzeu jsme spolupracovaly především při průzkumu a dokumentaci židovských hřbitovů, posléze rozšířené

o studium a dokumentaci nápisů v interiérech synagog. Hebrejským epigrafičkým památkám se Miluška věnovala stejně svědomitě jako své hlavní pracovní náplni v muzejním archivu. Píle a precizní provedení jí byly vlastní a brzy jsem je oceňovala při práci v terénu stejně jako při publikaci výsledků v periodikách, katalozích nebo monote-matických titulech. Nutno říci, že na naše cesty po židovských nemovitých památkách Čech a Moravy vzpomínám s úsměvem, protože má milá kolegyně, jakkoli skromná a introvertní, měla smysl pro humor a z mnohého navštíveného místa jsme si odnesly trvalý zá-bavný zážitek. Z řady takových profes-ních historek stačí připomenout milé setkání s bechyňskými hasiči, kteří nám pyšně ukázali své rodici se muzeem ve zrestaurované synagoze a vítězoslavně předali dva pražské machzory z 19. sto-letí, nalezené pod krovem; anebo naše první kroky na židovském hřbitově v Třebíči, kde nás správce přivítal se dvěma srpy, protože náhrobky ve svahu staré části jsme si musely z vysokého porostu bylin a křovisek doslova vysekat. Ještě nedávno jsem doma našla za-ložený svůj „hřbitovní kartáček“, dřevě-ný s tvrdými štětinami, kterým jsme odstraňovaly z náhrobních nápisů lišej-ník nebo piskovcovou či vápencovou drť, abychom mohly identifikovat aspoň jména a data. Jako bych slyšela: „Dávej pozor, nebo ten reliéf strhneš!“ Neboj se, Miluško, budu opatrná. A za všechno děkuji – *toda raba*. **Jiřina Šedinová**

Moje vzpomínka je sice o čtvrt století pozdější, ale Miluška jako moje nová kolegyně byla i tenkrát stejně tichá, spíše pozorovala a naslouchala, a teprve později něco trefného prohodila. Anita Franková, vedoucí oddělení holokaustu, mi stručně řekla: „Budete si rozumět, je srdcař a je taky z Plzně...“ Měla pravdu. Nejenže jsme si s Miluškou mohly povídat o rodné Plzni, ale hlavně mi sice přísným tónem, který se postupně, jak jsme si byly bližší, změnil na laskavý, přiblížila spolu s Anitou archiv Židovského muzea. Právě Miluška mi trpělivě, ale přísně a nekompromisně četla texty pro výstavy. Doslova jsme si spolu užívaly večerní hodiny v archivu na Smíchově při promýšlení koncepce expo-zice v Pinkasově synagoze. Ani tento-krát nepolevila, s lišáckým úsměvem mi

vytkla a opravila chyby. Díky jejímu do-poručení se mi otevíraly dveře takřka všech regionálních archivů. Plánovaly jsme, že spolu pojedeme po šumavských archivech, těšily se na turistické výšlapy, byla totiž překvapivě zdatná tu-ristka. V létě musím jít podél Otavy, ne-zapomněla jsem, že jsme si to slíbily, Miluško.

Jana Šplíchalová

S Miluškou – jinak jí nikdo z blízkých neřekl – jsme se blíže poznali až kon-cem 70. let. Mezi mládeží na židovské náboženské obci byla známa jako trpělivá lektorka hebrejštiny na Státní jazyko-vé škole. Jeden školní rok jsme spolu (pod hlavičkou jazykové školy) poslouchali přednášky Bedřicha Noska o pře-kládání Šaje Agnona. Noskovy výklady souvislostí a reálií byly tehdy asi jedi-nou povolenou formou pěstování židovských studií. Není s podivem, že úřady nakonec výuku imperialistického jazyka zatrhlly. Hebraistiku mohla Miluška vy-studovat až v 90. letech.

Miluška pracovala ve Státním židov-

kolegy – v jedné místnosti jsme pak spolu působili až do doby, kdy se roku 2005 přestěhovala do nového pracoviště archivu ve Smíchovské synagoze. V bý-valé učebně jsme prožili hektickou po-revoluční dobu, spojenou zde s veřej-ností skrytým bojem o odstátnění muzea a zachování jeho sbírek české židovské komunity. Politická změna přinesla ne-vidanou vlnu zájmu veřejnosti o dosud zakázaná židovská témata. Muzeum muselo v chvatu budovat nové expozi-ce, bez pramenů vyhledaných Miluškou by to nešlo. Na její expertize závisely opravy náhrobků v Praze i na venkově. Vzrostl zájem badatelů o studium archi-vů židovských obcí, přicházelo přemno-ho písemných odborných i laických dota-zů, někteří „petenti“ se dostavovali osobně. K „veselým historkám z archiv-ničení“ patřilo taktní sdělování diploman-tům, že archiválie obcí z 19. století oprav-du nejsou psány česky, ale německy. Obtížnější již bylo odrážení dotazů hleda-čů Golema a památek na Maharala.

Miluška nežila jen prací, měla upřímnou lásku ke krásné literatuře. Její snad nejmilo-vanější postavou byl „vykřikující“ pan Ka-

V pracovně Židovského muzea v Jáchymově ulici. Foto archiv.

ském muzeu, kam nastoupila roku 1974. Převzala zde agendy Jana Heřmana: správu archivu a dokumentaci židovských pa-mátek. Především se zabývala problema-tikou náhrobních kamenů a nápisů, při čemž plně uplatnila své znalosti hebrejšti-ny a dějin umění. Na pracovišti jsem ji nenavštěvoval. Muzeum bylo v té době zakletým hradem, kam jsem se neodvážil.

Roku 1990 jsme se stali s Miluškou

plan, kterého ráda citovala (jako učitelka poznala nejednu obdobu tohoto vytrvalce). Její zálibou byla turistika. Vždy několik mě-síců dopředu plánovala se svými přáteli ces-ty po českých zemích i cizině. Nepřekvapí, že nejednou putovala do Erec Jisrael.

Miluško, nezapomeneme.

Alexandr Putík

(pokračování na straně 13)

TŘETÍ ETAPA

Obnova vzácné malby v meziříčské synagoze pokračuje

První věrohodná zmínka o Velkém Meziříčí, obci ležící na soutoku řek Oslavy a Balinky, pochází z roku 1281. Městská práva Meziříčí získalo roku 1408 a od té doby patřilo (a stále patří) k historicky i hospodářsky významným městům západomoravského regionu. Důležitou a zajímavou součástí meziříčské historie je staletí trvající existence židovské obce, jejíž význam přesáhl hranice města i samotné Moravy.

První zmínky o Židech v Meziříčí pocházejí z let 1497 a 1518. Židé přišli do města koncem 15. století, pravděpodobně v souvislosti s vypovězením z moravských královských měst. Jak uvádí Wikipedie, v 18. století tvořili třetinu obyvatel Velkého Meziříčí. Pocházela odtud a působila zde řada učenců a rabínských autorit. V roce 1656 se tady například narodil Cvi Hirš ben Jaakov Aškenazi, proslulý Chacham Cvi, jeden z prvních a nejvýraznějších odpůrců šabatiánství a falešného mesiáše Šabtaje Cviho. Dalším významných rodákem je Jicchak Hirš Weiss (1815–1905), slavný talmudista a literární historik své generace.

Maximální velikosti dosáhla židovská obec v roce 1857, kdy zde žilo 1116 židovských obyvatel. Zůstaly po nich hřbitov, domy bývalého ghetta a dvě synagogy, goticko-renesanční Stará z roku 1695 a Nová, postavená v novogotickém slohu v letech 1868–1870. Ta byla nedávno dohadou s dosavadním vlastníkem Židovskou obcí Brno převedena do majetku města, které má v plánu památku, vystavěnou podle návrhu brněnského architekta Augusta Prokopa, postupně rekonstruovat a využívat pro kulturní a společenské potřeby.

DRUHÁ ETAPA

V uplynulých desetiletích byla Stará meziříčská synagoga stavebně zcela rehabilitována a rekonstruována. V posledních letech se práce týkají především interiéru, zejména pak restaurování vzácné výmalby, odkryté pod vrstvami omítek a pokrývající velkou většinu plochy vnitřních stěn. O první etapě, zahrnující především restaurování výmalby v ezrat naším – ženské galerii, jsme informovali zhruba před třemi roky (*Rch* 10/2022), kdy byla v podstatě dokončena.

Druhá etapa, zahrnující malby, které se nacházejí ve stropní klenbě a v horní části stěn hlavního prostoru synagogy, je k dnešnímu dni z velké části také dokončena. Byly obnoveny rovněž texty v nápisových polích, obsahují modlitby, požehnání, žalmy a pasáže ze základních částí židovské bohoslužby. Dílo ži-

prostřednost a mistrovství v zacházení s barvou. Je to o to cennější, že většina takto vyzdobených synagog na Ukrajině, v Bělorusku, Polsku či Haliči nebo Litvě byla zničena během mnoha válek, které se tam odehrály, včetně nejničivější z nich, druhé světové.

CHASIDSKÁ INSPIRACE

Svět chasidů, jak píše Jiří Langer ve svých *Devíti branách*, „se nikdy nepřevalil na Západ přes hranice slovanských zemí východní Evropy. Na území bývalých Uher, kde působil reb Mojše Tajtbaum v Ihelu (Ujhély) a reb

Stará synagoga, pohled od řeky Oslavy.

Východní stěna Staré synagogy, stav 2022.

Ajzik Toub v Kálově, rozšířil se chasidismus spíše jen formálně. Jen rebe reb Šmelke (Šmu'el Šmelke ben Hirš ha-Levi Horovic), jedna z velkých autorit tohoto hnutí, byl výjimkou.“ Působil totiž v letech 1773–1778 jako av bejt din – předseda rabínského soudu a vrchní zemský rabín v moravském Mikulově. Byl to první (a současně poslední) chasid, který byl v našich zemích zvolen do úřadu zemského rabína.

Ale přesto si můžeme dovolit s Jiřím Langrem trochu polemizovat. Vedle rebe reb Šmelka na Moravě působili ještě další vyslanci chasidské říše. Byli jimi v 17. a 18.

Východní stěna Staré synagogy po restaurování, stav 2025.

dovských malířů, kteří uprchli na Moravu před pogromy kozáků Bohdana Chmelnického, se tak znovu objevuje ve svém původní kráse. Stejně jako v dalších moravských synagogách (Holešov, Boskovice, Dolní Kounice, Třebíč) můžeme už dnes i ve Velkém Meziříčí v autentické podobě obdivovat jejich bez-

století naši východoevropští židovští malíři, kteří tu zanechali malby nesporně chasidského ražení a invence. Té, kterou později nacházíme koncem 19. a ve 20. století jako inspiraci u Marca Chagalla a mnoha dalších židovských umělců, původem z východní Evropy.

TŘETÍ ZÁVĚREČNÁ

Třetí a závěrečná etapa už vlastně byla, alespoň co se týká restaurování stěn hlavního synagogálního prostoru a řešení některých s tím spojených problémů, zahájena. Na společné pracovní poradě v polovině letošního dubna, které se účastnili příslušní památkáři,

Ulička bývalého meziříčského ghetta.

restaurátoři, dodavatelé, zástupci města, brněnské ŽO a členové nadačního fondu Zecher, se diskutovala a ve většině případů rozhodla výsledná podoba dalších kroků. Patří mezi ně podoba bimy (pódia, na kterém se odehrává čtení z Tóry), velikost a umístění aronu ha-kodeš (schránky na Tóru na východní stěně), dlažba hlavního sálu, definitivní řešení vstupu z předsíně do sálu a mnohé další.

Dokončena je už také úprava kamenného klasicistního portálu na průčelí z druhé poloviny 18. století a kovových plátovaných dveří s dvojicí hebrejských nápisů.

Detail kovaných dveří synagogy s nápisem (1M 28,19).

Pokud budou k dispozici dostatečné finanční prostředky na restaurování a závěrečné úpravy interiéru, mohla by být tato po všech stránkách mimořádná židovská památka zpřístupněna veřejnosti zhruba do dvou let. Doufejme, že se tak stane.

Text a foto jd

MILUŠKO, NEZAPOMENEME

Na Vlastimilu Hamáčkovou vzpomínají přátelé a kolegové

(dokončení ze strany 11)

Počátky mých styků s Vlastimilou Hamáčkovou sahají do druhé poloviny 80. let minulého století. V té době jsem se ve volném čase zabýval zpřístupňováním raně novověkých městských knih někdejšího královského města Kolína uložených v tamním Okresním archivu. Jejich zpracování mě dovedlo až k nejstarší kolínské židovské knize z let 1598–1729, v níž jsou zaznamenány převody především nemovitého majetku příslušníků kolínské židovské obce, patřící již od středověku k nejvýznamnějším v Čechách. Kniha má obdobu v křesťanských trhových knihách

a kromě majetku kolínských Židů zahrnuje i údaje o převodech majetku kolínských katů. Kniha je psána výhradně německy, pouze u několika zápisů jsou na jejich konci přísežné formule se jmény svědků zaznamenané hebrejským písmem. Právě s jejich překladem mi znalosti hebrejštiny dr. V. Hamáčkové velmi pomohly. Kontakt s ní mi zprostředkovala kolegyně dr. Irena Zachová, s níž jsem v té době pracoval v rukopisném oddělení Ústředního archivu ČSAV.

Znalosti hebrejštiny dr. Hamáčkové mi pomohly i později při identifikaci hebrejských rukopisů či hebrejských textů, na něž jsem při soupisech rukopisů v nejrůznějších knihovnách narazil. Zajímal jsem se i o výsledky hlavního pracovního úkolu V. Hamáčkové, jímž byly soupisy nápisů na náhrobcích židovských hřbitovů. Pamatuji si, jak na její práci vykonanou při soupisů nápisů na náhrobcích obou kolínských židovských hřbitovů s úctou vzpomínal pracovník a pozdější ředitel Regionálního muzea v Kolíně, předčasně zesnulý přítel dr. Zdeněk Jelínek.

Na poli hebrejské epigrafiky vykonala V. Hamáčková nesmírně záslužnou práci, která bude pro budoucí generace hebraistů, epigrafiků, ale i historiků důležitým základem.

Budu na ni vzpomínat jako na laskavou, tichou, až plachou ženu, která však

měla hluboké odborné znalosti a byla vždy ochotna je předat, když jsem se na ni obrátil.

Stanislav Petr

S Vlastimilou Hamáčkovou jsem se setkával posledních dvacet let, nejprve jako badatel v archivu, student a později i jako kolega, který s ní mohl být v každodenním kontaktu. Archiv Židovského muzea v Praze se díky její péči proměnil v moderní instituci, přístupnou široké odborné i laické veřejnosti. Stála u zrodu semináře Židé v Čechách a vydání všech devíti dosavadních sborníků. Celoživotní oddanost archivu a její pracovní horlivost byly obdivuhodné.

S láskou vzpomínám i na tak všední zážitky, například na to, jak bylo třeba spočítat všechny listy několika desítek rukopisů v archivu. I takové pracovní chvíle dokázala Miluška moudrostí, vtipem a laskavostí proměnit v poutavou lekci hebrejské paleografie s odborným výkladem o významu jednotlivých písmen, zkratk a termínů.

S vděčností vzpomínám na veškerou pomoc, kterou mi Miluška nezištně a obětavě poskytovala v kteroukoli hodinu e-mailem či po telefonu i v posledních letech, kdy už vůbec nemusela a trápilo ji zdraví. Přesto si neustále udržovala živý zájem o náš obor, a nemohla si tak nechat v dubnu 2022 ujít znovuoctvení plzeňské Velké synagogy, kam jsme společně zavítali. Ve stejném roce jí byla udělena státní medaile Za zásluhy o české archivnictví u příležitosti životního jubilea a jako symbolické ocenění významu jejího díla.

Mohlo by se na první pohled zdát, že ji postupně opouštěly síly, a proto nemohla nadále pracovat. Skutečnost ale byla opačná. Právě proto, že již nemohla pracovat, začaly jí ubývat síly.

Ze své téměř padesátileté praxe mohla předat svým nástupcům bohužel jen zlomek znalostí a zkušeností. „A tak to máte, paní/pane, se vším...“ jak by v takové situaci obvykle dodala sama Miluška.

Tomáš Krákora

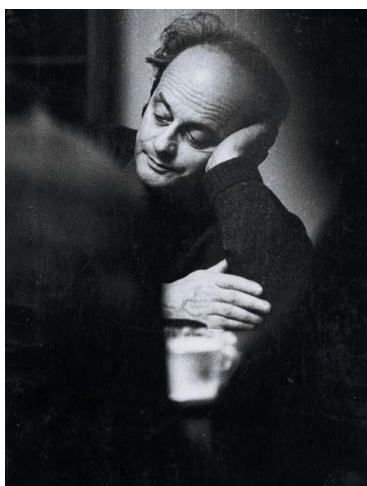

Foto archiv.

PHOTO: FRED KRAMER

O nové výstavě v Uměleckoprůmyslovém museu

Historik fotografie a kurátor Jan Mlčoch připravil pro jarní a letní sezonu Uměleckoprůmyslového musea v Praze výstavu nazvanou jednoduše *Photo: Fred Kramer*. Ač ve své době platil za jednoho z nejoriginálnějších reklamních fotografů a na pražské FAMU vychoval řadu významných profesionálů, Kramerovo dílo dnes znají jen odborníci. Současná výstava jistě přispěje k tomu, že se jeho práce ocitne v širším kulturním povědomí. Jan Mlčoch tak pokračuje v tom, co v rozhovoru pro *Rch* (1/2021) nazval „doplňování mozaiky“, tedy v připomínání opomíjených či neznámých autorů z českých zemí, z nichž řada byla židovského původu. Expozice také vyvrací představu, že reklama je vlastně jen způsob, jak se uži-

Ludvík Baran: Portrét Freda Kramera, 70. léta.

školy pod vedením profesora Karla Nováka. Profesní zkušenosti získával v meziválečné době v několika významných pražských podnicích, včetně České grafické unie a fotografických salonů Jindřicha Vaňka či Viléma Strömingera. Na všech místech, kde působil, musel prokázat maximální profesionalitu. Za druhé světové války byl z rasových důvodů vězněn v několika koncentračních táborech (Terezín, Osvětim-Březinka a Dachau-Kaufing; osvobození americkou armádou se dočkal v táboře München-Allach). Při osvobození vážil pouhých 39 kilogramů. Jeho budoucí žena Helena, rozená Grabsteinová, strávila válečná léta v řadách britské armády v Africe.

Zásadním milníkem Kramerovy kariéry bylo jeho poválečné zaměstnání v agentuře Press Photo Service, kde se zaměřil na propagační fotografii. U ženských modelů ještě dokázal v černobílých snímcích uplatnit eleganci glamour fotografie, byl však poučen i tehdejšími obchodními strategiemi.

Komunistický puč roku 1948 zásadně změnil nejen politické a hospodářské poměry, ale i celkovou orientaci země. Došlo k prudkému propadu ekonomiky a bylo nutné získat z „nepřátelského“ Západu devizy. České sklo a textil – výrobky takzvaného lehkého průmyslu – představovaly významný exportní artikl. K jejich propagaci ovšem potřebovaly nově vzniklé podniky zahraničního obchodu propagační materiály, které by oslovily zahraniční kupce. Fred Kramer těmto požadavkům vyhovoval ve všech směrech, dokázal totiž maximálně využít nejosvědčenějšího prostředku – ženského půvabu.

Reklama na tranzistor Tesla Mír, kolem r. 1960.

vit, pouhá „chlebařina“. Kramerovy reklamy působí jako svébytné obrazy.

Se svolením kurátora uvádíme jeho úvodní text k výstavě:

„Fotograf Fred Kramer (1913, Frýdek – 1994, Praha) byl výjimečný muž s výjimečným osudem. Významnou roli v jeho životě sehrálo absolvování Státní grafické

Kramer později spolupracoval s několika významnými českými podniky, jako například Skloexport, Jablonex, Centrotex, Ligna či Kovo. Pracoval také pro Liberecké výstavní trhy nebo pražský Dům módy, který představoval výkladní skříň běžným lidem nedostupných oděvů. Kromě toho pravidelně připravoval reprezentativní kalendáře, na nichž spolupracoval s řadou předních grafiků. Jeho práce v exteriérech i v ateliéru vynikaly nápaditou kompozicí, která čerpala z odkazu avantgardy, technickou brilancí a dokonalou barevnou skladbou. Právě barvy vnášely do jinak šedivé země čerstvý a osvěžující závan života.

Reklama na sklo, 60. léta.

Fotografie vystavoval rovněž na Světové výstavě Expo 58, která symbolizovala období krotkých nadějí a naznačila možné otevření dveří svobody. V následujících letech vytvořil svá nejvýraznější díla, z nichž se do obecného povědomí nejvíce zapsala jeho takzvaná *Košířská madona*. Tuto starší reklamní fotografii si v 80. letech vybrali jako svoji značku vydavatelé samizdatové kulturní *Revolver Revue*.

Název výstavy, koncipované jako obchodní pasáž, vychází z kreditu, jímž Fred Kramer vlastní díla autorizoval. Samotné jeho jméno představovalo osvědčenou značku kvality – v 50.–80. letech byl nejvýznamnějším československým reklamním fotografem. Výstava představuje první retrospektivu tohoto autora, který nejenže

Reklama na sklo, 60. léta.

sám zanechal mimořádné dílo, ale také na pražské FAMU vychoval řadu svých profesionálních následovníků. Zároveň je také

poděkováním paní Heleně Kramerové za velkorysý dar do muzejních sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze.“

Cestovní ruch, reklama pro výstavní stánek, 60. léta.

PORTRÉTY A PŘÍBĚHY

Připomeňme, že výše Kramerův zmíněný pedagog profesor Karel Novák a uvedené ateliéry, jak Vaňkův, tak Strömingerův, patřily k nejkvalitnějším svého druhu ve své době. Zatímco profesor Novák patřil k průkopníkům portrétní fotografie, architekt a fotograf Jindřich Vaněk se soustředil na portréty

Reklama na textil, 60. léta. Foto na dvoustraně: UPM.

významných osobností (mj. vytvořil sérii ze soukromého života TGM) a Strömingerovou doménou byly snímky slavných filmových herců a hereček. Tato nanejvýš profesionální a rozmanitá průprava se pak v Kramerových reklam-

ních snímcích projevila. Zaujme na nich nejen propagovaný předmět, ale také portréty modelek, jejich soustředěný, téměř tajuplný výraz, dále aranžmá obrazu, pozadí, barevná kompozice, nasvícení a důmyslné rekvizity, které by jako na obrazech surrealistických malířů mohly žít vlastním životem. Modelky mají na některých fotografiích zvláštní „pokrývky hlavy“: ptačí klec či mapu aranžovanou do tvaru klobouku, na jiné drží dívka v elegantních rudých rukavicích srdcové eso. Reklamy byly určené pro západní zájemce a západně také působí. Ve srovnání s dobovými západními reklamami však ty Kramerovy působí mnohem zajímavěji a propracovaněji. Navíc v sobě mají jakýsi utajený příběh, jako by se jednalo o scénu z filmu, nejspíše ze snímku napínavého, detektivního. Reklamní předměty vypadají často jako předmět doličný, důležitý důkaz, jenž se vynořil z minulosti. Na jiném snímku vidíme tři fotografy, možná reportéry, kteří jako by sledovali dámu, která si právě upravuje střevíc. Je to reklama na módu, ale současně vtipný výjev. Kramer používá i techniky montáže, prolínání, cibachromu, ozvláštňuje a prohlubuje dílo zrcadlovým odrazem či stínem, k některým reklamám jsou doplněny kresby.

Jak uvádí J. Mlčoch v životopisném přehledu, Fred Kramer po okupaci Československa v roce 1939 byl pro svůj židovský původ perzekvován, nadále ale dostával potají zakázky od firmy Viléma Strömingera. V roce 1940 se neúspěšně pokusil o vystěhování do Peru. V letech 1940–1941 pracoval pro pražskou židovskou obec – přispíval fotografiemi do *Židovských listů*, týdenního bulletinu, který vycházel v letech 1940–1945 a obsahoval praktické rady a posléze spíše už jen nařízení a zákazy nacistického režimu. Kramer dokumentoval přeškolovací kurzy, které pražská židovská obec pořádala od roku 1939 do jara 1941, které měly účastníkům (tedy zájemcům o vystěhování) zajistit řemeslnou profesi a možnost zapojit se do manuální práce. Některé

snímky se dochovaly v archivu ŽMP. V 50. letech se vrátil do Terezína a vytvořil soubor černobílých fotografií.

Módní reklama, 1960.

Těžko spekulovat, ale některé reklamy, obzvláště ty vytvořené jako montáž, mají zvláštní atmosféru, jako by se do současnosti prolínala temnější minulost.

Pozoruhodná výstava potrvá až do 27. července a koná se k ní řada doprovodných programů. Komentované prohlídky s kurátorem se uskuteční 27. 5. a 24. 6.

Pro kalendář Jablonexu na rok 1962.

vždy v 18 hodin. Dále se konají tři přednášky: 6. 5. Jan Mlčoch: *Fotograf Fred Kramer. Rub a líc života a reklamy*; 20. 5. Tomáš Pospěch: *Bohémo-vé, epigoni, kutilové a outsideri módy*; 3. 6. Dušan Šimánek a J. Mlčoch:

Pohled do sálu: „Obchodní pasáž“ s reklamami. Foto am.

Vzpomínka na Freda. Začíná se vždy v 18 hodin.

JAN MLČOCH, am

FESTIVAL HANAHAR

Niekoľko otázok pre jeho riaditeľku Máriu Volárovú

V Novom Meste nad Váhom žila početná židovská komunita. V minulosti bolo toto mesto čo do počtu židovských obyvateľov v Uhorsku na druhom mieste hneď za Bratislavou. Z predvojenného počtu 1660 sa z koncentračných táborov, armád, partizánskych oddielov a úkrytov vrátilo 297 osôb, dnes sa k židovstvu verejne hlási jeden človek. Festival židovskej kultúry, ktorý organizuje Mestské kultúrne stredisko v Novom Meste nad Váhom pod vedením riaditeľky Mgr. art. Márie Volárovej, oslávi tohto roku svoje 5. výročie. Bude sa konať od 8. do 22. júna. Viac info na www.msks.sk.

Aké boli začiatky? Povedzte nám aspoň o tých najdôležitejších, prípadne najúspešnejších, ktoré mali najväčší ohlas.

Začiatky boli covidové, takže prvý ročník čakal celý jeden rok, aby sa mohol naozaj uskutočniť, preto sme v roku 2020 natočili 20minútové video o pripravovanom festivale a v deň plánovaného začiatku sme ho zverejnili na YouTube. Začali sa nám hlásiť mnohí preživší Novomešťania alebo ich potomkovia z rôznych krajín sveta. Táto sieť nových a veľmi dôležitých kontaktov ma inšpirovala ku každoročnému publikovaniu príbehov židovských rodín z mesta a blízkeho okolia a ich záchrancov v knihe *Ked' hviezdy nesvietili*. Vydali sme už 4. diely.

Počas prvého ročníka sme otvorili spoluprácu s Múzeom židovskej kultúry v Bratislave a veľvyslanectvom Štátu Izrael v Bratislave, pridali sme sa k celoslovenskému projektu čítania mien obetí holokaustu a Spravodlivých medzi národmi Nezabudnutí susedia a odhalili sme pamätnú tabuľu obetiam holokaustu v NMnV na budove Ohel David (dnes Centrum pre deti a rodiny). Druhý ročník priniesol spoluprácu s Rakúskym kultúrnym inštitútom, moderátorkou Verou Wisterovou, ktorá má korene v našom meste, uskutočnili sme výstavu izraelských karikaturistov v Galérii kresleného humoru. Tretí ročník sa niesol v znamení témy Úteky a úkryty, nadviazali sme spo-

luprácu s Trenčianskym múzeom, spoluprácu s holandskou ambasádou, partnerským mestom Uherský Brod a otvorili sme sa dialógu medzi Židmi a kresťanmi v spoločnom programe Modlitba žalmov za pomoci organizácie ICEJ. V minulom roku sme upriamili pozornosť na významného rabína Josefa Weissého (1812–1897), ktorý založil v našom meste prvú židovskú reálku v Uhorsku (1855). Nadviazali sme partnerstvo s Jewish Cultural Festival Trondheim v Nórsku a mestom Trenčín. Osadili sme prvé Stolpersteine v našom meste a vyhlásili sme 1. ročník celoslovenskej súťaže V šľapajách Jána Trnovského v zapísaní príbehov statočných Slovákov, ktorí pomáhali pri záchrane Židov, spolu s nadáciou Jána a Júlie Trnovských z Izraela.

Ako prijala festival novomestská verejnosť?

Stretli sme sa s mnohými pozitívnymi reakciami, ocenením, že sme túto tému v našom meste otvorili, sú však aj takí, ktorí vyjadrujú hanlivé slová. Obzvlášť nás teší záujem strednej generácie a mládeže, vedení škôl, ktoré sú aktívne a študentov privádzajú na jednotlivé podujatia, otvárajú témy a vedú mladých ku kritickému a otvorenému mysleniu.

Na aké podujatia nás v 5. ročníku pozvete?

Chystáme skutočne bohatý a pestrý program! Z divadelných predstavení by som spomenula *I LOVE MAMA!* (Divadlo J. G. Tajovského Zvolen s B. Turzonovou) od vynikajúcej izraelskej dramatičky a režisérky Hadar Galron, ktorá príde osobne a bude viesť aj workshopy pre mladých hercov. Ďalej predstavenie *Falošná nota* (E. Horváth a M. Kňažko) z produkcie Divadla bez masky; z vizuálneho umenia sme pripravili výstavu mladšej českej výtvarníčky Terezy Pisklákovéj, ktorá ilustrovala knihu *Mazal tov!* rabína Davida Maxa, a *Vystrihované z papiera* od Esther Shilo. Z koncertov sa môžete tešiť na Janu Orlickú a Pražské

jazzové trio, plzenskú klezmerovú kapelu Mi martef, Moritz Weiß Klezmer Trio z Rakúska a premiéru projektu *Touha tvořit, touha žít* v podaní Gideon Klein Duo.

Chceme si pripomenúť okružle výročia novomestského rodáka Ignaza Einhorna, známeho tiež ako Ede Horn (1825–1875), ktorý bol významným ekonómom, politikom, žurnalistom, rabínom, a spoločne odhalíme pamätnú tabuľu na jeho rodnom dome.

HaNahar – HaMeached (rieka, ktorá spája). Čo má vyjadrovať, symbolizovať tento nový názov festivalu?

Festival sa od roku 2024 rozširuje do ďalších slovenských miest a pre rok 2026 sa stáva súčasťou programovej ponuky Európskeho hlavného mesta kultúry Trenčín 2026 v oblasti regionálnej spolupráce. Ako zjednocujúci prvok, nielen symbolický, ale faktický sa nám javí rieka Váh. Preteká značným územím Slovenska, jeho povodím sú kraje od východu a severu až po západ a juh krajiny. V súvislosti s vodou bola vždy rieka považovaná za symbol času a pominuteľnosti, súčasne aj ako symbol neustálej obnovy, očisťovania a života vôbec.

Aby sme naplnili nové smerovanie a teda prepájanie miest a židovských náboženských obcí na Váhu, tohtoročný program sa bude konať v Trenčíne, na Beckovskom hrade, v Novom Meste, v Draškovičovom kaštieli v Čachticiach, v Dome umenia a MsKS v Piešťanoch, dokonca máme naplánovaný aj splav Váhu s cestovateľom Peterom Beckom Ondrejovičom s výkladom, nakoľko Váh bol významnou dopravnou tepnou mnohých židovských obchodníkov. Tento rok prinášame kompletne nový image festivalu – logo a vizuálnu identitu nám pripravil akad. maliar Miro Pogran z Dobříše.

Radi by sme vám na záver pogratovali k Cene Eugena Bárkány, ktorá je symbolickým podakovaním ľuďom, ktorí sa dobrovoľne a dlhodobo venujú záchrane židovskej kultúry na Slovensku. Vani ste dostali toto ocenenie od ÚZ ŽNO. Za čo konkrétne?

Cenu som síce prevzala v septembri 2024, avšak za rok 2023 – za organizáciu Festivalu židovskej kultúry a propagáciu židovského kultúrneho dedičstva v Novom Meste nad Váhom.

JANA MIELCARKOVÁ TRABALKOVÁ

Mária Volárová s Cenou Eugena Bárkány.

TIENE V RAJI

„Zlatá doba“ v zrkadle historičky Blanky Soukupovej

Erich Maria Remarque napísal román *Tie-ne v raji* a tento názov akoby predvídal obsah novej knihy Blanky Soukupovej. Známa pražská historička a etnografka v nej mapuje meniaci sa vzťah českej spoločnosti k Židom v období masarykovského Československa. Ferdinand Peroutka tieto roky nazval „zlatá doba národa českého“ a s tým sa stotožnili aj súdobé židovské autority. Rabín Richard Feder dokonca hovoril o „stratenom raji“. Soukupová sa voči podobným názorom nevymedzuje, na základe analýzy archívnych prameňov či dobovej tlače však dokumentuje, že ani v tomto raji nechýbali tiene antisemitizmu...

O KNIHE

Už zo zbežného pohľadu do obsahu je zrejmé, že autorka zvolila chronologický prístup. Okrem úvodu, záveru a „povinných“ príloh text rozdelila do troch kapitol (Antisemitizmus na prahu nového štátu: Nenávisť v čase nejistoty; Antisemitizmus v českej spoločnosti ve dvadsiatych rokoch minulého storočia: Na okraji politickej scény a napokon Antisemitizmus v českej spoločnosti ve tridsiatych rokoch: Nebezpečná ideológia). Dôsledné rešpektovanie časovej následnosti popisovaných udalostí čitateľom uľahčuje orientáciu v zložitom vývoji českej spoločnosti a antisemitských naratívov, ktoré sa v nej objavovali. Okrem slovnej charakteristiky pri argumentácii účelne využíva početné karikatury, uverejňované v dobovej tlači.

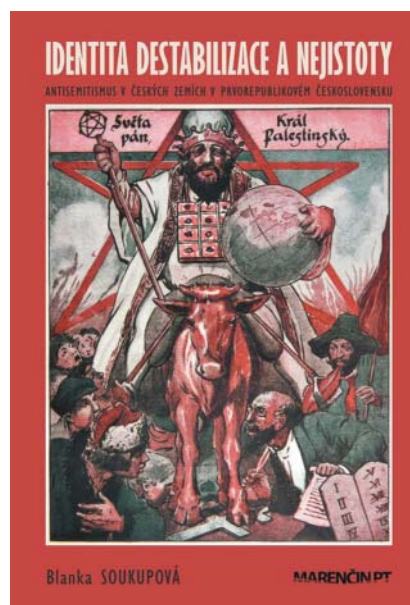
Po rozpade monarchie a vzniku Československej republiky sa v Čechách objavovali protižidovské vystúpenia, pričom antisemitizmus neraz prechádzal od verbálnych útokov k fyzickému násiliu. Soukupová v tomto kontexte zmieňuje holešovský pogrom v decembri 1918 a ďalšie protižidovské prejavy, ktoré vyvrcholili pražskou „proti drahotnou búrkou“ v máji 1919 či v septembrovej akcii husitských žien a neustávali ani v roku 1920.

LEPŠIE ČASY

Otvorené antisemitské vystúpenia však nemali dlhé trvanie: „V rokoch 1918–1920 vyvrhli antisemitizmus se podařilo již tři roky po válce vytěsnit ze standardního společenského i politického života. Tato skutečnost se odrazila i v postojích

bývalých antisemitů, kteří chtěli uspět jako politici i v novém státě.“

Vďaka dlhodobému systematickému výskumu Soukupová napriek pozitívnym faktom našla a prezentovala množstvo negatívnych aktivít. Vyplýva z nich, že aj v 20. rokoch minulého storočia v tlači, vo verejnom priestore a na politickej scéne nechýbali naratívy, zamerané proti Židom. Bežné bolo obviňovanie, že kvôli svojim ziskom rozpútali prvú svetovú vojnu, podnecovali vraj ruský bolševizmus, zapríčinili drahotu, prípadne podporou germanizácie a Nemecka prejavovali údajnú nelojálnosť voči novému štátu. Uvádza aj názor, že úspechy nastupujúceho fašizmu a antisemitizmu sú dôsledkom nereálnych očakávaní ľudí po skončení vojny. V tejto

súvislosti cituje slová Eduarda Lederera z roku 1926, podľa ktorého ľudia „maji strach před komunismem a chtějí vyhánět ďábla Belzebubem“.

Autorka s usilovnosťou a dôslednosťou, ktoré sú pre ňu charakteristické, predložila čitateľom pestrú škálu antisemitských prejavov vo verejných vystúpeniach, článkoch a karikatúrach na stránkach dobovej tlače či sériu marginálnych pokusov ukotviť tento fenomén na politickej scéne. Do relatívne malého priestoru knihy ich umiestnila toľko, až sa chvíľami zdá, ako keby antisemitizmus bol súčasťou každodenného fungovania českej spoločnosti. Tu treba pripomenúť, že Soukupová sústredila vo svojom diele

aktivity, ktoré sa realizovali počas dvoch desaťročí, pričom značná časť uvedených prípadov sa nespája s českým územím, ale reflektuje situáciu v zahraničí (najmä v Rusku, ale tiež v iných európskych krajinách). V takto vymedzenom časopriestore je pochopiteľné podstatne pozitívnejšie hodnotenie dobovej situácie, než sa môže javiť pri povrchnom pohľade: „Po první světové válce se Československo zařadilo mezi státy, v nichž byl státní antisemitismus nemyslitelný.“ Pod vplyvom tejto skúsenosti sa vytvorila lojalita Židov k Československu, ktorá pretrvala zmeny režimu, aj rozpad spoločného štátu...

ROKY TRIDSIATE

V dôsledku medzinárodnej situácie (rozmach talianskeho fašizmu a nástup nemeckého nacizmu), ale aj zhoršenia hospodárskych a sociálnych pomerov, sa v 30. rokoch situácia v českej spoločnosti výrazne skomplikovala. Táto skutočnosť prispela k vzostupu rôznych antisemitských organizácií, ako bola Vlajka, založená v roku 1930, či Národná fronta (1934). Ich vodcovia využili latentnú protižidovskú nenávisť a otvorene sa hlásili k ideológii fašizmu. Podľa autorky bolo pre ich rétoriku charakteristické, že „přes deklarované antiněmectví zcela korespondovala s rétorikou německých antisemitských periodik“.

Aktívne pôsobenie subjektov, ktoré sa hlásili k antisemitizmu, viedli k aktivizácii protifašistického tábora; jeho dôležitú zložku tvorili aj židovské (prevažne, no nie výlučne sionistické) organizácie. Rozbor argumentácie oboch názorových strán umožňuje lepšie pochopiť postupnú diferenciaciu (a radikalizáciu) českej spoločnosti. Práve tieto pasáže predstavujú najdôležitejšie časti knihy.

Priestor recenzie dovoľuje len skrátený prehľad toho, čo vložila Soukupová do svojho textu. Množstvo faktov, ktoré vybrala, kladie zvýšené nároky na čitateľa, ale aj na recenzenta, pretože je nútený uvážlivo selektovať, čo je dôležité vyzdvihnúť a čo možno vynechať. Kto sa však týmito prekážkami nenechá odradiť, neoľutuje, pretože kniha ponúka veľa zaujímavých informácií a inšpiratívnych názorov.

PETER SALNER

Blanka Soukupová: *Identita destabilizace a nejistoty. Antisemitizmus v českých zemích v prvorpublikovém Československu*, Marenčin PT 2024, strán 272, cena 15,90 EUR.

VÁŽÍM JIŽ 46 KILO

Z válečných deníků a poválečných dopisů Zdeňka Ornesta

Před osmdesáti lety se z německého koncentračního tábora mezi jinými přeživšími vrací šestnáctiletý Zdeněk Ohrenstein, rodák z Kutné Hory, budoucí český herec Zdeněk Ornest. Vyhublý, trochu dezorientovaný, hledá své blízké. Nakonec získá krátký azyl v Praze u rodiny Zdeňka Urbánka a zjistí, že jeho matka, Berta Ohrensteinová, taktéž přežila Terezín a vrátila se domů, do Kutné Hory.

Zdeněk jí napíše první dopis: „Má nejmilejší maminko! Tak jsme se přece jenom šťastně přetloukli přes tu hroznou válku a teď nás čeká zase pravý život. Jsem tady v Praze stále u Urbánků a spravuji se rapidně. Vážím již 46 kg (vážival jsem 32 kilo) a vede se mi celkem úžasně. Přijel bych nejraději hned do Kutné Hory, ale jsem ještě trochu nemocen. Ohledně ubytování Ti nemohu psát. Nejraději bych s Tebou o tom mluvil. Rozhodně Ti již předem radím, abys v Kutné Hoře nezůstala. Zde se dostane vše a nemá cenu se zbytečně dít, když to není zapotřebí. Mám hrát tady divadlo se Saudkem a budu mít pravděpodobně nějaké básničky v novinách. Těším se strašně na shledání. To víš, že se mi děsně stýskalo a výčitek svědomí jsem měl až moc. Máme spolu, maminečko, hodně co mluvit. Přijedu do Kutné Hory asi v úterý a vše uděláme. Jsem hodně ulítaný z úřadů. To víš, podpory je až moc. Maminečko, těším se úžasně, doufám, že se Ti vede dobře, a když ne, tak sem ihned přijeď, máš to zde téměř již vše zařízení. Ale o tom si jistě řeknem. Tak s Bohem na shledanou. Líbá Tě Tvůj Tě milující Zdeněk.“

Vraťme se ale na začátek příběhu. Žili byli tři bratři. Vyrůstali ve stínu chrámu svatého Jakuba v Kutné Hoře, v židovské, v českém prostředí plně asimilované rodině. Ota se narodil v roce 1913, Jiří o šest let později a ten třetí, Zdeněk, o kterém bude dnes řeč především, přišel na svět 10. ledna 1929. Bratři Ohrensteinové, později Ornestové. A ten prostřední – Jiří Orten. Z dat je patrné, že nejmladší Zdeněk se stal chráněncem těch starších. Všichni tři dostali – skrze matku Bertu – do vínku dramatický talent a kolem divadla se odehrával jejich život. U Jiřího ještě povýšený básnickým nadáním. Tragicky do jejich životů vstoupila smrt otce Eduarda, a ještě zásadněji německý na-

cismus, jeho rasové zákony a následná okupace českých zemí.

Nejstarší z bratrů, Ota, emigroval v roce 1939 do Anglie a podílel se tam na rozhlasovém vysílání BBC – na českém vysílání do protektorátu *Volá Londýn*.

Jiří žil v Praze po podnájmech, skryt za pseudonymy psal básně a vedl si deník.

Zdeněk s tetou a strýcem – 19. 6. 1941.

Zdeněk zůstal bydlet v Kutné Hoře s matkou Bertou, ale zhoršující se domácí situaci – arizace rodinného obchodu a protizidovská nenávisť – bylo třeba řešit. Zdeněk se musel přestěhovat do Prahy. V hlavním městě žili vedle bratra Jirky také dva Zdeňkovi strýci – zvláště Hynek a jeho žena Marta byli klukům Ohrensteinovým velice blízcí a nápo-

mocní. Jedenáctiletý Zdeněk je umístěn do pražského židovského sirotčince v Praze v Belgické ulici. Do internátní školy, které se mezi osazenstvem říkalo „sejrák“. Oporou mu je bratr Jiří, který za ním do „sejráku“ pravidelně dochází. Mezi stejně starými hochy podobného osudu se Zdeněk Ohrenstein pokouší v pražském židovském sirotčinci přehlušit stesk po domově. Píše každý druhý den teskné dopisy matce do Kutné Hory, které nesou stopy jeho slz v rozpitých slovech. Dne 22. ledna 1941 píše: „Milá mamko, rozhodl jsem se pro jednu věc. Už jsem to všechno řekl Jirkovi, jak se mi stýská, že

ani již nemám chuť k jídlu, že se nemohu žalem ani učit, a on poznal, že jsem bledý a smutný. (...) Potom se k Tobě a do Kutné Hory vrátím a budu mít radost, že jsem zase u Tebe a v mém krásném rodinném městečku. (...) Ping-pong mě netěší a vůbec nic. Jirka Tě pozdravuje, strýček a teta také. Líbá Tě Tvůj Tě milující Zdeněk.“

V září 1941 si Zdeněk Ohrenstein začíná vést deník. Zapisuje si inkoustovým perem do černého školního sešitu prožitky, postřehy, situace a také rekapituluje – především tragickou ztrátu bratra Jiřího.

V říjnu 1942 je spolu s dalšími chlapci ze sirotčince deportován do ghetta Terezín. S řadou z nich tam uplatňoval i Zdeněk své literární nadání v tajně šířeném časopise *Vedem*. Originální čísla se opisovala a četla po ubikacích každý pátek v noci. Zdeňkovy literární pokusy jsou podepsané přezdívkou Orče nebo Mustafa. V Terezíně se také konečně setkal s matkou, ale byl od ní oddělen a v říjnu 1944 deportován do vyhlazovacího tábora Osvětim. Při selekci byl na rampě osvětimského tábora zařazen na stranu, která byla určena pro plynové komory. Starší kamarádi na opačné straně na Zdeňka mávali, aby k nim přeběhl. Podánilo se mu to, aniž by kdokoli z nich tušil, čemu ušel. Následně byl deportován do Kauferingu a začátkem roku 1945 do Dachau, kde se dočkal osvobození spojeneckými vojsky.

Po válce se šestnáctiletý Zdeněk setkal s matkou, která zůstala v Terezíně, neboť byla chráněna svým pracovním zařazením na loupání slídy, i se svým bratrem Otou, který se vrátil z Anglie. Jirka, básník Jiří Orten, chyběl. Když vzpomínal na návrat domů, vybavil si: „Nějaký čas mi trvalo, než jsem se naučil chodit přes parky, jezdit i v předních vozech pražských tramvají, jíst přiborem, neschovávat si neustále nějaké jídlo do zásoby a vůbec se zcivilizovat; prostě naučit se pozvolna žít tak, jak samozřejmě žili lidé kolem mne, a nepřipadat si přitom jako vyděšené zvířátko.“

Zdeněk Ohrenstein-Ornest po válce maturoval na gymnáziu v Kutné Hoře, poté studoval herectví na pražské konzervatoři. Své první angažmá získal v Krajském divadle v Olomouci, kde strávil dvanáct let. V univerzitním městě se oženil s Alenou Smolkovou, s níž měl dceru Ivanu. Rodina se později přestěhovala zpátky do Prahy. Ornest hrál v dnešním Divadle pod Palmovkou, vážné figury

ztvářňoval ve filmu. Svůj výrazný hlas uplatnil v rozhlasových hrách a v dabingu. V létě 1990 navštívil společně s Jiřím Kotoučem, kamarádem z terezínského ghettá, Kanadu, kde se setkali se třemi přeživšími kamarády, které spojoval dávný terezínský časopis *Vedem*. Zdeněk Ornest zemřel tragicky 4. listopadu 1990 v Praze.

Deník Zdeňka Ornesta, z něhož přinášíme ukázky, chystá v tomto roce k vydání nakladatelství Stará škola.

MILOŠ DOLEŽAL

* * *

19. září 1941

Jsem v sirotčinci (v sejráku), již devět měsíců, je to dost a uteklo to jako voda. Asi před čtrnácti dny zde byla mamina Jiříčkovi na kremaci. Viděl jsem ji poprvé za tu dobu, co jsem zde, a nedovedu ani vysvětlit, jakou jsem měl radost. Ale přece bych byl býval o moc radši, kdyby přijela za jiných okolností. Byla zde jen tři dny, a proto jsem byl stále u ní, abych jí mohl vysvětlit, jak ji mám rád a abych jí na ten ten krátký čas užil, jak se patří.

20. září 1941

Včera jsme my, židé, začali nosit označení. Je to židovská žlutá hvězda a v ní je napsáno černě „Jude“. Někteří židé jsou z toho úplně nešťastní, ale pro mne je to ohromná sranda. Když jsme šli s kluky do školy, tak jeden pán řekl, hele, malí scherifové jdou. Musel jsem se smát, až jsem se prohýbal. Někteří se za to stydí a při chůzi si to něčím zakrývají. To by mě ani nenapadlo stydět se za to, že jsem žid.

Opera

V listopadu budeme hrát v sejráku operu. Již se cvičíme. Zpívá v ní 8 sólistů a ostatní je sbor. Hrají tam Pepíček a Aninka, policajt, mlékař, flašinetář a tři zvířata. Hraju psa. Chodíme vždy po večeři do jídelny, kde je klavír a tam máme zkoušky. Moc mě to baví. A těším se, až budu moci před lidmi vystoupit. Zrovna teď je zkouška a volají nás dolů. Ale dnes je to výjimečně dopoledne, protože je sobota, nemáme školu.

29. září 1941

To je doba zase, než jsem se k Tobě vrátil. Řekl jsem si, že budu psát každý den, ale zatím mě vždy někdo vyruší a já si dám říci a jdu hrát ping-pong nebo jiné věci. Dneska ale doufám, že budu psát déle, protože je sobota a mám celé dopo-

ledne volno. Letošní prázdniny byly strašně ošklivé. Každý den jsem chodil jen na Hagas a nic jiného jsem nedělal. Navštěvoval jsem také často strýčky a tety, ne z toho, že je mám moc rád, ale aby mi dali něco na zub. Musím ale uznat, že jsem si hodně zasportoval. Hrál jsem fotbal a jiné hry a naběhal a naskákal jsem se také dost. Ale nebylo to ani z tisíciny to, co jsem užil o jiných prázdninách.

28. září 1941

Ruth

Na obrázku přede mnou je Ruth Neubauerová. Je to moje nynější dívka. Máme se hodně rádi, ale stydíme se před sebou a mluvíme jenom na sebe bez významu. Ale v dopisech si vše vysvětlíme. Napišeme si, co si jeden o druhém myslí a jak se milujeme. Není to ovšem ještě opravdová láska. Je to jen dětská. Seznámil jsem se s ní nedávno, a proto nemohu říci ještě, jakou má povahu. Chodili jsme loni spolu do třídy a hned se mi zdála

Student konzervatoře v roce 1949. Foto archiv.

sympatická. Myslel jsem si ale, že již má kluka, tak jsem ji nechal. Ona mi ale nedávno napsala, že za mnou blbla hned od začátku, ale že si myslila, že o ni nemám zájem. Kdyby mi to bývala řekla, tak bychom spolu chodili již hodně dlouho. Musím říci, že je hodně hezká. Je z dívčího sirotčince, který je v Dejvicích. Jsou v něm dosti dobré, některé až prima holky. Mají dobré srdce, a když něco mají, tak se s každým spravedlivě rozdělí. Líbí se mi to moc od všech. Jedné z nich, jmenuje se také Ohrensteinová a má přezdívku Činda, jsem půjčil foukací harmoni-

ku, protože tam mají prý nějaký orchestr. Patří také mezi nejlepší holky. Také se stalo, že jsme se s holkama ze sejráku rozhádali a vypukla takzvaná dívčí válka. Ale zase jsme se udobřili a bylo vše v pořádku.

10. října 1941

Zapomněl jsem se také zmínit, že asi před čtyřmi dny byl v Praze nálet. Přiletěli sem Angličani, avšak nic se nestalo. Byl v noci v 1/2 2 hod. Akorát jsem sladce spal a vtom začaly houkat sirény, hned jsem byl vzhůru a za chvíli byly slyšet rány. Pan učitel pro nás přišel, oblékli jsme se a šli do sklepa s dekama a tam jsme byli dvě hodiny, než bylo po všem. Báł jsem se hodně. Potom jsme chrněli až do desíti, ale přece jsem se nevyspal. Nechtěl bych, aby se to opakovalo.

13. října 1941

Třicátého listopadu má mamina narozeniny. Již se těším strašně. Dostal jsem od ní fotku Jirky a poslal jsem ji do Zruče k bratranci a on ji vymaluje. Mamina bude mít jistě velkou radost, protože to je její přání. Bratranec mi to udělá zadarmo. Jinak to stojí padesát korun. Nemohu se již dočkat, ale myslím, že se toho nedočkám, protože je nové nařízení proti židům, že musí odjet do Polska, a vybírají jednotlivé rodiny. Od nás ze sirotčince musí odjet Hanička (sestřička v nemocnici) a paní Hašková, kuchařka. Je to opravdu strašné. Chci jet s maminou, protože bez ní bych nemohl v cizině žít. Když ne, tak budu proplakávat zase dny, jako když jsem byl nováčkem zde, ale zde jsem měl naději, že ji uvidím a teď, teď by to trvalo moc a moc dlouho. Chtěl bych vše mamce napsat a optat se jí, ale když to nejde, protože vše prohlízejí. Nedovedu si vše, co nás čeká, představit, protože jsem nic podobného nezažil, zaplať pán Bůh, ale také bych nechtěl zažít!

10. listopadu 1941

Ty fotky ale dopadly. Podle mého mínění byly docela dobré, ale Rutce se nelíbily a prý si je ani neprohlédla. Myslím, že těm holkám se nelíbí nic. Píšu sem zase o počtech, ale tentokrát máme volno, protože p. učitel Veis něco kutí. Asi předevírem jsem chodil celé dopoledne po Praze, do Josefovské, kde jsem podepisoval nějaké listiny, abych mohl jít do Polska s maminou. Je to tedy prima. Pro dnes deníčku končím, protože je akorát přestávka. „Na shledanou!“

KAUZA UNRWA

Poznámky ku kritike Úradu OSN pre palestínskych utečencov

V spravodajstve o udalostiach na Blízkom východe sa od začiatku vojny medzi Hamasom a Izraelom objavujú informácie a kontroverzie týkajúce sa Úradu OSN pre palestínskych utečencov na Blízkom východe (*United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*, UNRWA). Je známe, že agentúra OSN (ďalej len agentúra, alebo UNRWA) získala mandát od OSN 8. decembra 1949 s cieľom pomáhať palestínskym (pôvodne aj židovským) utečencom alebo migrantom, ktorí stratili v dôsledku vojny medzi Izraelom a arabskými štátmi svoje zázemie a poskytnúť im možnosti realizácie. Teritoriálne pôsobí na území Jordánska, Libanonu, Sýrie, Západného brehu a v Pásme Gazy, centrálu má v jordánskom Ammáne, spadá pod OSN. Nepatrí k stálym orgánom OSN, jej trvanie je pravidelne obnovované hlasovaním na pôde VZ OSN, vždy po troch rokoch. Aktuálne oprávnenie je platné do roku 2026. Na čele tejto organizácie stojí švajčiarsko-taliansky ekonóm Philippe Lazzarini. Rozpočet agentúry na rok 2023, ktorý bol hradený prevažne z darov vyspelých západných krajín, bol 1,16 miliardy USD.

AŽ 6 MILIÓNOV „UTEČENCOV“

Existencia UNRWA je raritou, pretože je regionálnou agentúrou a vďaka nej jestvujú dva orgány OSN s agendou utečencov: Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov (*United Nations High Commissioner for Refugees*, UNHCR), ktorý má na starosti celý svet, a spomenutá UNRWA, ktorá sa zaoberá len Palestínčanmi. Podstatným rozdielom medzi nimi je, že utečencov vo „zvyšku sveta“ sa snaží UNHCR integrovať do krajín, v ktorých našli útočisko, poskytnúť im nový domov a podporovať ich novú identitu, zmeniť ich z „utečencov“ na občanov. V prípade Palestínčanov na Blízkom východe je to inak. Žijú desiatky rokov v utečeneckých táboroch separovane od majority a status utečenca sa (napodiv) dedí z generácie na generáciu, pričom je výslovné zdôraznené, že štatút sa týka všetkých (aj adoptovaných) detí. Dôsledkom tohto „dedičského práva“ je trvalo narastajúci počet

„utečencov“, ktorí dnes predstavujú tretiu až piatu generáciu tých pôvodných. Podľa vlastných údajov UNRWA je dnes na svete okolo 6 miliónov (!) palestínskych utečencov, čo ostro kontrastuje s číslom 700 tisíc vyhnaných v roku 1948, ktoré udávajú arabskí historici.

Kritika UNRWA nie je ani nová, ani ojedinelá. Najobsiahlejším prameňom informácií k činnosti UNRWA je mimovládna organizácia UN Watch so sídlom v Ženeve (<https://unwatch.org>). Úlohou

Sídlo UNRWA v Pásme Gazy. Foto archív.

UN Watch je monitorovať výkon a činnosť organizácií spadajúcich pod OSN na základe jej vlastnej charty. Na čele UN Watch je momentálne kanadský právnik a mimovládny aktivista Hillel Neuer. Podľa správy izraelskej skupiny Impact (citoval ju aj *Rch* 12/2023) aspoň 14 ľudí pracujúcich pre UNRWA otvorene podporilo masaker zo 7. októbra. Správa tiež uvádza, že mnohí z aktívnych účastníkov teroristickej akcie sú absolventmi škôl UNRWA. Tieto školy označili ako „liaheň teroru“. Generálny tajomník OSN António Guterres bol spomenutou informáciou „hlbokotrasený“ a nariadil vyšetrovanie. „Hlboké otrasť“ generálneho tajomníka sa na činnosti OSN nijako neprejavili, ale externou reakciou bolo pozastavenie financovania UNRWA Spojenými štátmi, Britániou, Nemeckom a Japonskom. Niektoré zo spomenutých krajín dodatočne obnovili financovanie UNRWA, ale dominantný donor Spojené štáty úplne vylúčili ďalšie financovanie agentúry.

Philippe Lazzarini obvinenia voči svojej organizácii v minulosti odmietal, bol ochotný pripustiť „individuálne zlyhanie niektorých z množstva pracovníkov UNRWA“. Vymenoval komisiu na kontrolu zabezpečenia neutrality organizácie. Viedla ju Catherine Colonna, bý-

valá francúzska ministerka zahraničia. Komisia zistila len „malé pochybenia“, ale tlak „obvinení“ voči UNRWA neprestával. Izrael konkretizoval 12 zamestnancov UNRWA, ktorí spolupracovali s Hamasom. Reakciou Lazzariniho bolo rozviazanie pracovného pomeru s obvinenými, ktorých počet narastal. Zároveň reagoval na kritiku prostredníctvom webovej stránky UNRWA (www.unrwa.org).

Zaoberať sa rozsiahlou stránkou UNRWA je podnetné z dvoch dôvodov. Jednak pri citovaní tejto stránky odpadá námietka, že „citovaný zdroj je zaujatý proti UNRWA“, jednak (nechcene) dopĺňa kritiku izraelskej vlády. Z množstva tvrdení vyberáme:

KRITIKA A ODPOVEĎ AGENTÚRY

Kritické tvrdenie, s ktorým UNRWA polemizuje: Hamas skladoval zbrane v školách UNRWA a vykopal tunely pod budovami UNRWA, ale agentúra urobila málo, aby to zastavila?

Vlastná odpoveď UNRWA: Keď UNRWA zistila, že neutralitu jej zariadení narušili tretie strany, vrátane ich použitia ozbrojenými skupinami v Gaze na ukladanie munície, protestovala u úradov v Gaze a odsúdila skutočnosť, že tieto zbrane boli uskladnené v zariadení OSN. Okrem toho generálny komisár vo svojich výročných správach VZ OSN hlásil a popisoval všetky takéto prípady. Keď sa pod zariadeniami UNRWA objavili podozrivé tunely, agentúra postupovala podľa podobného protokolu, aký použila, keď zistila, že jej zariadenia sa používali na ukladanie munície.

Iné kritické tvrdenie: S odvolaním sa na údajné odhady tajných služieb viaceré médiá zverejnili tvrdenia, že približne 10 percent všetkých zamestnancov UNRWA v Gaze, alebo asi 1200 ľudí, má prepojenie na Hamas alebo Palestínsky islamský džihád.

Vlastná odpoveď: UNRWA nedostala žiadne informácie, nehovoriac o žiadnych dôkazoch, od izraelských úradov. UNRWA sa o tomto dozvedela z médií a tlačového brífingu izraelského predstaviteľa. UNRWA každý rok zdieľa mená, počty zamestnancov a funkcie všetkých členov personálu vo všetkých piatich oblastiach operácií s hostiteľskými orgánmi (v prípade Západného brehu a Pásma Gazy so štátom Izrael).

(pokračovanie na strane 26)

IZRAEL: V hrubém ovzduší

Rok a půl uběhlo od 7. října 2023, útoku Hamásu na Izrael a největšího pogromu od konce holokaustu. Tato slova byla za 18 měsíců vyřčena už xkrát. Ale těžko by někoho v říjnu 2023 napadlo, že ještě na jaře 2025 bude daleko k porážce Hamásu, vytěsnění jeho hrozby z Gazy, ba ke katarzi. Ale je tomu tak.

Výrazy jako „příměří“ a „výměna vězňů“ ztrácejí na významu. I když se příměří vyhlásí, jako počátkem roku, jeho smysl se rozmělní v novinových titulcích typu „Hamás vydal tři rukojmí, Izrael propustil přes 300 palestinských vězňů“. V dubnu Hamás držel ještě 59 rukojmích, naživu je z nich asi polovina. Takže i kdyby se udržel dosavadní postup – jednou začas vyhlásit příměří a vyměnit pár rukojmích za stovky odsouzených teroristů –, zkuste si odhadnout sami, jak dlouho by to ještě trvalo a k jakému výsledku by to asi vedlo.

MÁ SMYSL DOSAVADNÍ CESTA?

To vše v Izraeli živí atmosféru neurózy a hrubnutí veřejné debaty. Přesněji vzato, Izrael přispívá svou specifickou neurózou k neuróze šířící se světem jako epidemie. K neuróze z pokračující ruské války na Ukrajině, jež se pro napadenou zemi nevyvíjí dobře, k neuróze z druhého nástupu prezidenta Trumpa v USA i jeho radikálních kroků, k neuróze v Evropě ze ztráty jejího vlivu, politické i hospodářské pozice.

Když v lednu 2024 mluvil premiér Benjamin Netanjahu k národu, řekl, že válka proti Hamásu bude pokračovat i v roce 2025. Leckomu to znělo jako hlas rozumné skepse, nechťející budit rychlé naděje. Jenže teď se pomalu blíží polovina roku 2025 a není o nic jasněji. Nevypadá to, že by se blížilo rozhodnutí. Netanjahu 19. dubna řekl, že Izrael nemá jinou možnost než pokračovat v boji v Gaze. Že válku neukončí, dokud nezničí Hamás, neosvobodí zbývající rukojmí a nezajistí, aby z palestinského území už nikdy nevzešla pro Izrael hrozba.

Ten argument má logiku. Jistě zní logičtěji než návrh Hamásu, že propustí

všechna zbývající rukojmí výměnou za to, že se armáda stáhne z Gazy navždy a celé Pásmo Gazy nechá Hamásu k dispozici. Co by to znamenalo v praxi? To lze jen zhruba odhadovat podle zpráv z médií. Pár příkladů z počátku jara.

Juval Levy na webu *The Times of Israel* citoval zprávy „bezpečnostních zdrojů“, hlavně armády. Ta konstatuje, že zatím zlikvidovala jen čtvrtinu tunelů Hamásu pod Gazou. Že nedotčena je

Vchod do tunelu z dětského pokoje v Rafahu. Foto archiv.

značná část pašeráckých tunelů pod hranicí Gazy s Egyptem. Ministr obrany Jisra'el Kac řekl médiím: „Na vlastní oči jsem viděl několik tunelů procházejících do Egypta, některé byly zavřené a několik otevřených.“ Takže i když armáda říká, že vojáci rozebrali kilometr dlouhý tunel Hamásu, v celkovém kontextu to zas až tolik není.

Jo'av Zitun na webu *Ynet* líčí praxi Hamásu během příměří. V Gaze zřídil silniční uzávěry, na nichž kontroloval cesty humanitární pomoci, paliva a vody podle dohody o příměří: „Hamás začal vybírat daně a od civilistů vymáhat za humanitární pomoc poplatky, aby mohl vyplácet své spolupracovníky. Po celou dobu příměří se jeho velitelé pohybovali po Pásmu Gazy.“

Až si zase v médiích přečtete, že Hamás má na kahanu, neboť mu scházejí peníze na výplaty, tak vězte, že realita může být jiná. Citované zprávy lze řadit do rubriky „chmurná realita“. Ta přispívá k neuróze. A samozřejmě také k závažné otázce: má smysl pokračovat v dosavadním postupu, když jeho výsledky nevedou ke zřetelnému úspěchu? Když se sice podařilo zničit strukturu Hamásu z hlediska špičky jeho

velení, ale ten vše zase rychle obnovuje?

OTÁZKY NEJEN PRO IZRAEL

Právě tyto otázky a nejednoznačné odpovědi na ně přikrmují společenskou neurózu v Izraeli. Příklad. Tisícovka lidí z branže vojenských pilotů vyzvala otevřeným dopisem premiéra, aby zajistil okamžitý návrat rukojmích i za cenu zastavení války v Gaze. Velitel letectva Tomer Bar na to reagoval, že aktivní piloti mezi signatáři armádu opustí. Když o tom psal web *iDNES.cz*, reagoval čtenář z Izraele. Píše, že aktivních pilotů tam je jen stovka, že „tento počet zrádců je statisticky nevýznamný“ a „jejich zrada v době války se bude řešit“.

Jasně, je to jeho názor, na který má právo. Ale stejně je zajímavé, jak po roce a půl války, v době, kdy se uvažuje, zda pokračovat dosavadní cestou, či to zkusit jinak, pokládá odchylku od dosavadní cesty hned za „zradu“ (i když vojáci podléhají velení). Je

to ukázka zhrubnutí společenské atmosféry i jazyka. Podobně jako v Česku, jsou-li lidé s jiným názorem na řešení války na Ukrajině pasováni na „ruské šváby“ či „svině“.

Přitom i v bezpečnostní branži se debatuje o variantách. Profesor Efraim Inbar, zakladatel Jeruzalémského ústavu pro strategii a bezpečnost, napsal text *Čas na revizi izraelské vojenské doktríny*. Je velmi kritický k vyhodnocovací práci zpravodajců („nadměrná sebedůvěra a iluze kontroly“), která se tak neblaze projevila 7. října 2023. Říká, že Izrael musí opustit politiku zadržování a vrátit se k doktríně preventivních úderů.

Britský publicista Richard Kemp (plukovník v záloze) zase zdůrazňuje potřebu deradikalizace Palestinců. Gazané jsou indoktrinováni nenávistí k Židům a touhou je vyhladit, zde koření válka s Hamásem, píše v listu *The Telegraph*. Ale – „i když to zní na první pohled bláznivé“ – ve světě existují úspěšné deradikalizační programy. Má smysl o něčem takovém uvažovat? Nebo jinak smýšlející rovnou cejchovat na zrádce? To je zásadní otázka nejenom v dnešním Izraeli.

ZBYNĚK PETRÁČEK

SOUHLASNÉ „YES“ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Ve čtvrtek 13. března proběhl úvodní workshop žáků 2. a 3. ZŠ v Říčanech na téma tvorby interaktivní MemoMapy Říčany, která zobrazí místa, kde žili Židé, a jejich osud za doby nacistické okupace. Mapa vzniká ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR v Praze a je jednou z aktivit letošního projektu Kameny zmizelých. Naplněním obsahu vrstev MemoMapy se zabývají žáci pod odborným vedením pracovnice Muzea Říčany Renaty Skalošové. (Říčanský kurýr, 1. 4.) ■■ Nová tradice byla zahájena v městském informačním centru na Chodském náměstí v Domažlicích.

František Gottlieb. Foto archiv.

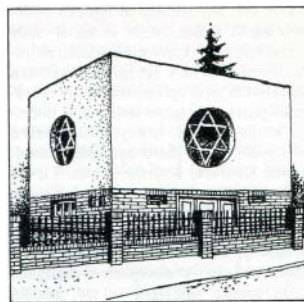
Jeho návštěvníci budou moci nově navštěvovat výstavy v salonku tamního objektu. Hned první má velmi zajímavé téma – *Židovské obchody, domy a příběhy našeho města*. Kromě podrobných informací o židovských domech, obchodech, reklamních poutacích a tiskovinách je část expozice věnována perzekuci Židů za druhé světové války (Domažlický deník.cz, 31. 3.) ■■ Vůbec poprvé byly klatovské veřejnosti v rámci cyklu přednášek městské knihovny o klatovských osobnostech uceleným způsobem prezentovány život a dílo Františka Gottlieba, židovského právníka a diplomata, který se jako voják za druhé světové války účastnil bojů v severní Africe. Narodil se 4. srpna 1903 v Klatovech. V periodikách českých sionistů patřil mezi nejvýznamnější autory, najdeme zde jeho četné literární texty a básně. Ty vydal v letech 1924–1938 také knižně. Po válce se stal opakovaně členem československých delegací, které se účastnily zasedání OSN. Nejvýznamnějším okamžikem pak bylo pro Gottlieba hlasování OSN v listopadu 1947, které schválilo vytvoření samostatného židovského státu v Palestině. Souhlasné „yes“ za československou delegaci zde vyslovil právě Gottlieb. Zemřel 14. května 1974 a byl pochován na Novém židovském hřbitově v Praze. (Klatovský zpravodaj, 8. 4.) ■■ Ve stejný den, kdy se tisklo březnové číslo *Zpravodaje města Horšovský Týn* s blahopřáním ke 104. narozeninám paní Vilmy Abelesové-Iggersové, přišla ze Spojených států smutná zpráva o jejím

úmrtí. Paní Vilma se až do posledních dní živě zajímala o dění ve svém rodném městě. Odebírala pravidelně horšovskotýnský zpravodaj a udržovala spojení s Horšovským Týnem prostřednictvím e-mailu a videotelefonu. Naposledy jsme mohli obdivovat její neuvěřitelnou vitalitu v březnu roku 2023 na besedě u příležitosti českého vydání vzpomínkové knihy *Sto let jedné židovské rodiny na českém venkově*. Člověk nemůže žít věčně. Přesto nás zpráva o skonu paní Vilmy překvapila a bolestně se nás dotkla. Její životní elán a optimismus budou nám všem chybět. Vzpomínejme

na ni s úctou a láskou. Čest její památce. (Zpravodaj města Horšovský Týn, 8. 4.)

■■ U *Památníku rozloučení* na pražském hlavním nádraží se setkaly jedny z posledních žijících Wintonových dětí. S blízcím se 80. výročí konce druhé světové války tam uctily památku svých rodičů i svého zachránce. Nicholas Winton v roce 1939 vypravil z okupovaného Československa osm vlaků. Před smrtí v koncentračních táborech tak zachránil 669 dětí. (ČT24.cz, 9. 4.) ■■ Jindřich Bišický, fotograf a stavitel, se narodil do židovské rolnické rodiny 11. února 1889 v Zeměchách. Na frontě pořídil výjimečné snímky z období první světové války. Postavil rovněž převážnou část domů ve

velvarské čtvrti Spořilov a také velvarskou synagogu. Vyrojektoval ji architekt František Albert Libra a má čisté linie funkcionalismu. (Kralupský zpravodaj.cz, 10. 4.) ■■ První výstava zahraničního umělce po rozsáhlé rekonstrukci je přístupná v synagoze v Žatci. Výstava polského výtvarníka Zbigniewa Bajeka s názvem *Svoboda. Hranice identity* potrvá do 22. června. V prostorách druhé největší zachované synagogy v Čechách jsou k vidění malby, kresby, fotografie, objekty či videa. O výstavní prostor se budou tyto práce dělit s Bajekovým významným souborem fotografií *Věčné odpočínutí*. Projekt je inspirovaný

Synagoga ve Velvarech. Kresba A. Krejčů.

napadením Ukrajiny Ruskem. Autor jeho prostřednictvím poukazuje na paralelu mezi minulostí a současností. V galerijních prostorech sousedního rabínského domu budou vystaveny další Bajekovy soubory *Dveře* a *Živly*. Realizaci výstavy podpořilo Ministerstvo kultury a národního dědictví Polské republiky a Polský institut v Praze. (Náš region Ústecko, 17. 4.)

■■ Za papežem Františkem truchlí i Blízký východ. Média v blízkovýchodních zemích zdůrazňují Františkovo opakované vyzývání k boji s protimuslimskými předsudky, odsouzení veřejného pálení Koránu a jeho kritiku spojování islámu s násilím. Například citují jeho slova z roku 2016 o tom, že násilí se dopouštějí také křesťané. Často zmiňují jeho latinskoamerický původ. Možná aby ho tak vydělili z představy západního křesťanství jako součásti pomyslného „Západu“, který je v islámském světě často chápán jako agresivní nepřítel islámu. Vždy také zmiňují to, co považují za papežovu kritiku Izraele a jeho války s Hamásem. Papež František totiž opakovaně vyjádřil touhu, aby v Gaze zavládlo co nejdříve příměří, vlastně bez ohledu na výsledek, a izraelský postup označil za nemilosrdný a zdálo se, že zpochybňuje celý izraelský pokus Hamás vojensky porazit. To v Izraeli budilo roztrpčení i u těch, kdo jsou jinak kritiky současné vlády. Připadalo jim, že papež udílí hraběcí rady a nedoceňuje bezpečnostní dilemata, kterým jejich země čelí. V izraelských novinách se proto píše i o tom, že papež se rozhodl „ignorovat složitou realitu“ a „podlehl palestinskému narativu“.

Rozruch vzbudila i umělecká instalace betléma ve Vatikánu, kterou František odhaloval. V ní byl malý Ježíšek zabalen do typické palestinské šály keffiji. Zvláštní světlo na celou věc vrhá skutečnost, že i organizace jako Hamás a Hizballáh ve svých kondolencích papeže za jeho postoje ke konfliktu v Gaze pochválily. Izraelská i židovská média však papeže Františka také chválí za jeho rozhodné odsouzení antisemitismu a připomínají, že jako první představitel Vatikánu při své návštěvě Izraele navštívil hrob Theodora Herzla a položil u něj věnec, čemuž přikládají silný symbolický význam. (iROZHLAS.cz, 24. 4.)

VZPOMÍNKA NA PETRA KUČERU (31. května 1960 – 6. dubna 2025)

Jsou lidé, které vnímáte jako zcela přirozenou součást svého světa. Jako někoho, kdo tento svět utváří skromně, ale o to jasněji a na tolika různých rovinách.

O to větší prázdno nastane, když někdo takový odejde.

Petr Kučera byl právě takovým člověkem – nenápadným, ale o to významnějším. Ať jste ho potkali na oslavách svátků, ve škole, na přednáškách, v synagoze nebo na obědě, byl to Petr, kdo se aktivně zajímal, navazoval na rozhovory, které jste s ním vedli, a se svou úžasnou pamětí pokračoval ve společných tématech. Protože pro Petra byli lidé, a přátelé obzvlášť, v centru jeho zájmu. Byl výjimečně inteligentní, citlivý a hodný člověk, až by se mohlo zdát, že byl člověkem neprakticky hodným do současného světa. Někdy, zpočátku, na lidi působil zvláštně, ale byl ryzí a upřímný člověk.

Narodil se v pražských Vršovcích v rodině milující vzdělání a kulturu. Tatínek byl právník z evangelické rodiny, maminka právnička z židovské rodiny, která prošla Terezínem. Rodiče nechali děti, ať si najdou svou cestu. Petr začal tu svou vnímat víc poté, co se v sousedství dozvěděl, že je „smradlavej žid“.

Pochopil, že je jiný, a tak byl svým způsobem rebel. Se svým spolužákem Otou v roce 1968 pod muškami okupačních tanků před domem na Bělocerkevské ulici barvou napsali: „My chceme svobodu!“ Soudružka učitelka na základní škole navrhovala, že „ten Kučera je blbej a měl by jít do zvláštní školy“. A Petr rebeloval a během vyučování v pubertě ustříhl spolužačce Jindře cop. Místo zvláštní školy však pokračoval na gymnázium do Radotína. Soudružka učitelka na blízkém gymnáziu Ohradní totiž rodičům řekla: „Ať zkusí udělat zkoušky, my ho stejně nevezmeme.“ Začal chodit do oddílu vodních skautů, který však byl za normalizace zakázán. Po gymnáziu se naplno věnoval matematice na matematicko-fyzikální fakultě, kde se mimochodem opět sešel se spolužákem Otou a mnoha dalšími kolegy, kteří se postupně stali zásadními kamarády na celý život.

Po škole musel na vojnu na Slovensko do Humenného. Aby jako matematik nemusel ke spojařům, po pravdě nahlásil, že má tetu v zahraničí. Když je to tak, zeptal se naléhavě jeden z lampasáků: „Nemohla by nám ta teta posílat časopisy ‚se ženami‘?“ A tak Petrova rodina, která samozřejmě nechtěla otravovat s posíláním pornočasopisů svou příbuznou, nějak sehnala v Praze zmíněné magazíny a posílala je Petrovi na vojnu.

Lampasáci pochopili, že aby jejich děti nepropadaly z matematiky, hodil by se jim „doktor z Prahy“. A tak přestali otravovat a Petr si na vojně našel řadu přátel, s nimiž byl řadu let v kontaktu. Protože to byla Petrova skutečně silná stránka: jeho obrovský zájem o lidi a geniální paměť, kdy si pamatoval nejen jména přátel, ale i jména jejich dětí a jejich data narození a mnoho dalších detailů. Petr si to nejen pamatoval, ale skutečně ho to zajímalo.

Po škole a vojně pracoval jako matematik ve výzkumném ústavu v Běchovcích a po revoluci přešel za svými spolužáky z matfyzu na katedru matematiky Fakulty stavební ČVUT. Petr, kterého chtěla učitelka poslat na zvláštní školu, zde vyučovala matematiku desítky let a jeho cvičeními prošly tisíce budoucích stavebních inženýrů a inženýrek. Vedle výuky pokračoval se svým nejbližším kolegou doc. Zdeňkem Skalníkem ve vědecké práci, kterou začal u profesora Jiřího Neustupy a která se týkala soustavy nelineárních parciálních diferenciálních rovnic, tzv. Navierových-Stokesových rovnic, jež popisují proudění nestlačitelné kapaliny.

Na obec začal Petr chodit ještě za komunismu, a to přesto, že jeho maminka kriticky komentovala, že „vždyť to tam je samej estébák“, a když se jí kama-

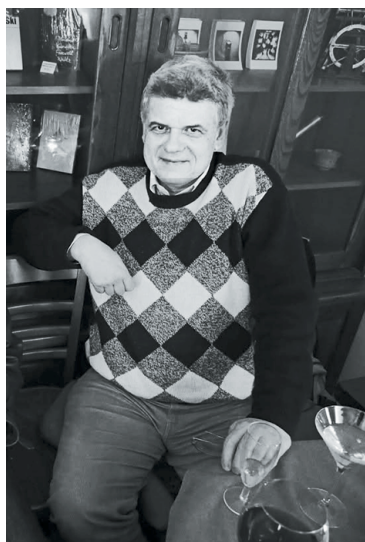
rádky z Terezína ptaly, proč tam nechodí, odpověděla: „Ale, Magduško, já už jsem v ghettu byla.“

Od úplného začátku se Petr stal součástí Unie židovské mládeže. Židovské komunitě věnoval tisíce hodin dobrovolné práce na mnoha různých úrovních. Stejně oddaně připravoval stovky dětí na přijímací zkoušky, pomáhal, aby nepropadly z matematiky, ale především se pokoušel i těm nejvíc „ztraceným případům“ předat lásku k mate-

matice. Několikrát byl zvolen do reprezentace pražské židovské obce a dlouhá léta působil také ve školní radě Laudarových škol. Jejich studenti a žáci ho znali jako člověka, který jim naslouchal a měl o ně opravdový zájem. Současně považoval za jeden z hlavních úkolů obce péči o seniory.

Petr miloval jižní Čechy, především Frahelz a Vlkov, kde trávil většinu léta.

Foto archiv LŠ.

A přestože mohl cestovat po světě, vracel se na svá oblíbená místa, protože jeho zásadním tématem nebylo objevování nových míst, ale možnost mluvit s lidmi.

Petr se celý život snažit vytrvale hledat lásku svého života, ale tak jako se věnoval extrémně složitému matematickému problému, který nemá jistý výsledek, ani tato rovnice neměla celý výsledek.

Měl obrovskou oporu ve svých kamarádech, a především v milovaných sestrách Daně a Haně s jejich rodinami. Tito nejbližší se o něj obdivuhodně starali, a tak Petr nebyl ve svém odcházení sám. Za to jim patří obrovský dík.

I když byl v posledních letech nemocný, říkal: „Rozhodl jsem se, že budu bojovat,“ a jak pro něj bylo charakteristické, klidně a vytrvale bojoval, dokud měl sílu. A do posledního momentu byl životním optimistou. S Petrem odešel výjimečný člověk.

Necht'je jeho duše zapsána do svazku živých.

Dani Kolský

Fania Lewando ŽIDOVSKÁ VEGETARIÁNSKÁ KUCHAŘKA

■ Fania Lewando byla průkopnicí vegetariánské stravy a ve Vilniusu otevřela vůbec první vegetariánskou židovskou restauraci na starém kontinentě, kterou navštěvovalo i mnoho známých osobností, například malíř Marc Chagall. Kromě toho je autorkou vegetariánské kuchařky, kterou napsala v jidiš. Kniha je také přímo z tohoto jazyka přeložena. Osud Fannie Lewando i její kuchařky byl velmi pohnutý. Zemřela neznámo kde, když prchala se svým manželem za druhé světové války před německým vojskem.

Na její dílo se zapomnělo, až byl jeden výtisk kuchařské knihy náhodou objeven v roce 1995 v Londýně a posléze přeložen do angličtiny, litevštiny, polštiny a nyní do češtiny.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2025. Z jidiš přeložily Alžběta Glancová a Karolína Kašeová. 216 stran, ilustrace, dop. cena 499 Kč.

KNIHA JOB

s Rašiho výkladem

■ Job je třetí knihou části hebrejské Bible nazvané Spisy. Na jejím začátku Satan přesvědčí Boha, aby vyzkoušel víru spravedlivého a bohabojného Joba tím, že na něj sešle neštěstí. Tragédie postihne nejen jej, ale i jeho děti a majetek. Posléze Joba navštíví tři přátelé a vedou s ním debatu o spravedlivosti lidského údělu i Boha, o tom, proč se lidem dějí příkoří a kdo je za to odpovědný. Nakonec promluví k Jobovi sám Bůh a on pochopí, že lidská schopnost porozumět Božím cestám je omezená.

Vychází v novém překladu vrchního rabína Karola Efraima Sidona ve dvojazyčné, česko-hebrejské verzi, doplněné o Rašiho komentář.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2025. Z hebrejštiny přeložil Karol Efraim Sidon (Knihu Job), David Reitschläger (Rašiho komentář). 184 stran, dop. cena 399 Kč.

Caroline De Mulder

HIMMLEROVA PORODNICE

■ Děj románu se odehrává v ústavu Heim Hochland v Bavorsku v roce 1944. Ve vzorové nacistické porodnici panuje

Z NOVÝCH KNIH

mír a klid, aby děti, narozené pro nový řád SS, a jejich matky mohly pobývat v co nejharmoničtějším prostředí. Mladíčka Francouzka Renée, jež otěhotněla s německým vojákem, zde nachází útočiště do narození nechtěného dítěte. Zdravotní sestra Helga se tu stará o blaho budoucích matek a novorozenců, je ale svědkem tragických osudů žen a situací, kdy jsou „nevhodné“ děti jednoduše „eliminovány“.

Autorka napsala působivý román o životě v instituci programu Lebensborn, jenž měl za cíl pod Himmlerovým patronátem rozvíjet árijskou rasu a produkovat budoucí válečníky. Jemným, přesným a citlivým jazykem vypráví příběhy, jejichž protagonistům se navzdory odlidštěné masinérii podařilo zůstat lidmi.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2025. Z francouzštiny přeložila Jana Chartier. 272 stran, dop. cena 398 Kč.

Jiří Weil

POVÍDKY / SPISY 7

■ Sedmý svazek *Spisů Jiřího Weila* přináší kratší prózy. Za svého života (1900–1959) je autor zveřejnil v knihách *Barvy* (1946), *Mir* (1949) a *Vězeň chillonský* (1957). Nyní vydaný soubor obsahuje kromě nich texty, které byly publikovány pouze časopisecky či ve sbornících nebo v posmrtně vydaném výboru *Hodina pravdy, hodina zkoušky* (1966, usp. Jiří Opelík). V komentáři jsou otištěny dosud nezveřejněné nerománové prózy a fragmenty z autorovy pozůstalosti.

Můžeme se jen dohadovat, zda Weilův zájem o kratší prozaický žánr byl způsoben i stále se zužujícím životním a publikačním prostorem nejdříve během protektorátu (takto to podal i autor v krátkém úvodu k první knize povídek *Barvy*) a pak v zostřujících se politicko-společenských poměrech padesátých let, nebo zda povídky sloužily jako „přechodný“ žánr mezi publicistikou, reportážemi a romány.

Vydalo nakl. Triáda v Praze roku 2024. Edičně připravila Lucie Bartoňová. 580 stran, dop. cena 649 Kč, v e-shopu nakladatelství 549 Kč.

Daniel Gordis

IZRAEL

Stručné dějiny znovuzrozeného národa

■ Přestože Izrael poutá pozornost celého světa, neexistovala dosud žádná historicky důkladná a vyvážená kniha, která by vyprávěla jeho příběh širšímu okruhu čtenářů jako tato, jejíž detaily nezamlžují celkový příběh. Gordisova kniha poutavě vysvětluje samotnou myšlenku židovského státu – kde se zrodila, jak se udržovala při životě a jak se tento sen proměnil ve skutečnost.

Kniha *Izrael. Stručné dějiny znovuzrozeného národa* líčí příběh státu, který je navzdory očekávání už tak dlouho úspěšný, ale přesto čelí hrozivým – někdo by řekl neporazitelným – nepřítelům a překážkám. Je to příběh národa, jenž se znovu zrodil, ale za obrovskou cenu. Příběh o Izraeli je komplikovaný, dramatický i inspirativní.

Daniel Gordis, rabín a historik, je viceprezidentem Shalem College v Jeruzalémě. Píše pravidelný sloupek pro *Jerusalem Post* a je také pravidelným sloupkařem pro *Bloomberg View*. Je dvojnásobným držitelem Národní židovské knižní ceny – za knihu *Saving Israel* (2009) a poté za tuto publikaci *Izrael* (2016).

Vydalo nakl. Kalich v Praze roku 2025. Z angličtiny přeložila Gita Zbavitelová. 436 stran, dop. cena 748 Kč, v e-shopu nakl. 696 Kč.

EYAL LOVETT TRIO

■ Ve dnech 8.–10. května se v České Lípě, Brně a Praze představí trio Eyal Lovett, Yogev Shetrit a Jan Sedlák. Jejich hudba je kolektivní výpověď tří sólistů, dvou Izraelců a Čecha, kteří v sobě nesou paměť různých zemí, rozmanitých dob a osobních krizí.

Yogev Shetrit je skladatel a bubeník, který se svou hudbou procestoval Asii, Evropu i Spojené státy a věnuje se středomořské a severoafrické lidové hudbě. Eyal Lovett je uznávaný pianista oceněný jako umělec roku (Jazzy Berlin) a absolutní vítěz Jazz Wings Warszawa. Jan Sedlák je basista známý jako kapelník skupiny The Collective Abroad. Se svou hudbou procestoval Evropu od Malty až po Finsko. Sedlák studoval hudbu na The Royal Academy of Music v Dánsku, kde žije už třináct let.

Koncerty se konají: 8. 5. v klubu U Bílýho černocho (Lovett a Sedlák), Česká Lípa; 9. 5. v klubu U Kouřícího králíka (Shetrit a Lovett), Brno, a 10. 5. v pražském Jazz Docku zahraje celé trio.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

Káva o půl čtvrté

■ V pondělí **5. května** přijde na kávu spisovatel a publicista, autor řady knižních rozhovorů **Karel Hvižd'ala**. Prostřednictvím jeho knihy *Tachles, Lustig* budeme vesele vzpomínat na Arnošta Lustiga. Zeptáme se například na to, jak těžké bylo přimět Arnošta k souvislému vzpomínání nebo co všechno se do knihy nevešlo.

■ V pondělí **26. května** pak přivítáme herečku, zpěvačku a tanečnici Annu Polívkovou, již slavnou dceru slavného otce.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

■ V květnu pokračuje cyklus varhaních koncertů v Jeruzalémské synagoze. Dne **28. 5.** od 18 hodin hraje na varhany Václav Peter, na trubku Tomáš Hubáček, zpívá Olga Vít Krumpholzová, a to skladby J. S. Bacha, J. N. Seegera, G. F. Händela a dalších. Vstupné dobrovolné.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

■ 6. května, 18.00, Čítárna, Kampus Hybernská (Hybernská 998/4, Praha 1): **Gender a prostor v judaismu**. Přednáška kulturní antropoložky Timey Crofony vám ukáže, jak prostorové uspořádání posiluje, mění nebo zpochybňuje genderové role v židovských komunitách – od tradičních pravidel až po moderní feministické a queer přístupy. Vstup volný.

■ 8. května, 18–21.00, Pinkasova synagoga (Široká 3, P 1): U příležitosti 80. výročí konce druhé světové války můžete 8. května až do 21. hodin navštívit **památník obětem šoa – Pinkasovu synagogu**. Zveme vás k tiché vzpomínce a uctění památky zavražděných Židů z českých zemí. V prostoru synagogy, kde jsou na zdech vypsána jména téměř 80 000 obětí, můžete setrvat v rozjímání a připomenout si tragické následky nenávisti, intolerance a bezpráví. V uvedené době vstup volný.

■ 11. května, 9.00, sraz u Pinkasovy synagogy: **Komentovaná prohlídka Starého židovského hřbitova**. S historií hřbitova vás seznámí náš lektor Jan Štefl. Vstupné 150 Kč.

■ 19. května, 18.00, Maiselova synagoga (Maiselova 10, P 1): **Senzorický koncert v podání formace Hlaskon-**

trabas Duo. Vystoupení Hlaskontrabas Dua je postaveno na spojení ženského hlasu a akustického kontrabasu bez doprovodných nástrojů. Senzorický koncert připravujeme s ohledem na potřeby dětí se specifickými potřebami a jejich doprovod. Můžete se těšit na bezbariérové prostředí s tlumeným osvětlením, které navozuje klidnou a příjemnou atmosféru. Vzhledem k omezené kapacitě rezervujte místa na katerina.beerova@jewishmuseum.cz. Vstup volný.

■ 22. května, 19.00, auditorium OVK (Maiselova 15, P 1, 3. patro): **Schimmerle Klezmer Kabaret – „Kafka: Americký Proces“**. Autorské hudebně-dramatické pásmo židovských písní z přelomu 19. a 20. století plné absurdního humoru ze světa Franze Kafky. Vstup volný.

■ 29. května, 19 hod., auditorium OVK: **Postnacismus – postkolonialismus – postmigrace: Současná debata o paměti holokaustu**. Jaký význam má paměť holokaustu v Evropě a na Západě, zejména v souvislosti s migrací a debatami o kolonialismu? Jak se mění v době, kdy je imigrace často vnímána jako problém? Přednáška německého historika Dirka Rupnowa představí současný pohled na problematiku, která v evropském i světovém kontextu rezonuje stále více. Akce proběhne v anglickém jazyce. Vstup volný.

PŘEDNÁŠKA

JANA FINGERLANDA

■ Spolek Irene zve srdečně na přednášku Jana Fingerlanda, publicisty, novináře, spisovatele a komentátora Českého rozhlasu **Kam kráčí Blízký východ?**, která se koná v neděli **11. května** v 18.00 v prostorách Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze, Praha 1, Maiselova 15, 3. patro. Přednáška je součástí cyklu kontinuálního vzdělávání, který pro vás zajišťuje spolek Irene v součinnosti s Rafael Institutem. Vstupné činí 150,- Kč.

MALÝ MEHRIN

■ V květnu lze v centru Malý Mehrin (Videňská 14, Brno) navštívit například **13. 5.** od 18 hodin přednášku **Život a dílo židovského architekta Norberta Trollera (1896–1981)**, autora modernizovaných obchodních portálů, prodej-

ních a bytových interiérů i vil či polyfunkčních domů. Je rovněž autorem kreseb zachycujících každodenní život v Terezíně. Troller přežil i Osvětim a v roce 1948 emigroval do USA, kde pokračoval v úspěšné architektonické kariéře. Historička architektury Zuzana Ragulová ve své přednášce představí významná díla všech jeho tvůrčích období. Vstupné dobrovolné.

■ V sobotu **17. května** od 18 do 24 hodin se koná Brněnská muzejní noc a v jejím rámci můžete nejenom navštívit všechny současné expozice, ale i dvě přednášky.

Více informací o programech i výstavách naleznete na www.malymehrin.cz.

BENEFIČNÍ KONCERT ŽENY STARÉHO ZÁKONA

Dne **31. května** v 19.00 hodin se ve Smetanově síni Obecního domu v Praze koná benefiční koncert s názvem **Ženy Starého zákona**. Je věnován výjimečným ženským biblickým postavám, které ožijí v hudbě G. F. Händla, C. Saint-Saënsa, J. Haydna, G. Rossiniho a dalších mistrů, v uměleckém ztvárnění dvou předních českých operních pěvkyní Terezy Mátlové, Andrey Kalivodové a Aliny Zamalievy Sutz ze Švýcarska a barytonisty Martina Matouška spolu s Českým symfonickým orchestrem pod taktovkou dirigenta Státní opery Jiřího Mikuly. Koncert doprovází projekce děl světových malířů.

Výtěžek koncertu bude poukázán na sociální účely Spolku Ukrývané dítě / Hidden Child. Čtenářům *Rch* je poskytnuto vstupné s 20procentní slevou. Lze je získat prostřednictvím pořádající agentury SINTON na e-mailové adrese: concert.sinton@gmail.com.

124 LET ŽELEZNIČNÍHO MOSTU SNÍMKY KARLA CUDLÍNA

■ Pražský železniční most pod Vyšehradem slaví letos 124 let. Při této příležitosti pořádá Galerie Poštovního muzea (Nové mlýny 2, Praha 1) ve spolupráci s *Revolver Revue* a Galerii hlavního města Prahy výstavu, která je otevřena veřejnosti do **11. července 2025**. Tentokrát je železniční most představen jako prvek charakteristického prostředí a zasazen do kontextu smíchovské čtvrti i samotné železnice.

Jádro výstavy tvoří fotografie Karla Cudlína a doprovázejí je malby Vasilu Artamonova, Jaroslava Grodla a Matěje Lipavského – umělců, kteří mají ke dráze, k nádražím či k tamní lokalitě blízko.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Let do vesmíru:** V neděli 30. března se skupina šestadvaceti nejtalentovanějších mladých vesmírných nadšenců z celé republiky po intenzivním půlročním výběrovém řízení (z 861 uchazečů se do posledního kola probojovalo 26 studentů) vydala na svou „vesmírnou“ cestu. Mise Zero-G, která je jednou z aktivit národního programu Česká cesta do vesmíru, se uskutečnila na třetím terminálu Letiště Václava Havla. Nedílnou součástí přípravy astronautů jsou parabolické lety. Speciálně upravený letoun A310 odstartoval v 11 hodin. Jakmile dosáhl potřebné výšky, zahájil sérii parabolických manévřů, při kterých se posádka vždy na několik desítek sekund ocitla v mikrogravitaci. Mezi mladými adepty byl i žák Lauderových škol Abraham Gerczak.

■ **Úspěchy našich studentek:** Tři studentky uspěly v literární soutěži pořádané pod záštitou předsedy Senátu Miloše Vystrčil. Soutěžilo se ve dvou kategoriích – v mladší kategorii získala 1. místo Amálie Šafaříková a 2. místo Lea Šrámková (obě 3. G) a 3. místo Rozálie Váňová (1. G). Ze 7. G se do užšího výběru dostala Hanna Dymešová, která se umístila na 2. místě v kategorii starších žáků.

■ **Oslavy Jom ha-acma'ut:** Oslava Dne izraelské nezávislosti se letos koná v úterý **6. května** od 14.30 v prostorách školy. Těšíme se na společné setkání. *kw*

PARDES POP UP BEIT MIDRASH

■ Pardes je vzdělávací institut v Jeruzalémě, který nabízí otevřené a přístupnou formou vedené studium talmudských textů a tradic. Ve dnech **5.–11. června** se v Praze koná seminář lektorů tohoto institutu, který nabídne inspirativní studium Talmudu pro začátečníky i pokročilé, večerní přednášky na aktuální témata, šabatón a nedělní limmud. Akce se koná ve spolupráci Centra paměti a dialogu Bubny, pražské židovské obce, Federace židovských obcí, Židovského muzea a Lauderových škol. Program probíhá v angličtině a je na něj nutná rezervace. Více info získáte na adrese info@cpdb.cz.

PRAŽSKÉ STOLPERSTEINE

■ Dne **22. května** od 18.15 se v Klausově synagoze v Praze koná uvedení nové knihy *Pražské Stolpersteine II* Trevora Sage, který pražské Kameny zmizelých čistí a dokumentuje. Svou účast laskavě potvrdte na info@praguestolpersteine.com.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

IZRAEL NA VLTAVĚ

■ Dne **25. května** se na ostrově Štvaniče koná třetí ročník kulturního festivalu Izrael na Vltavě s bohatým programem. Více na www.jewishmuseum.cz.

3. ROČNÍK FESTIVALU MAZEL TOV

■ Dňa 26. januára sa v predvečer 80. výročia oslobodenia koncentračného tábora Osvienčim konal vo vypredanej sále budovy Slovenského rozhlasu v Bratislave prvý koncert už tretieho ročníka festivalu židovskej kultúry MAZEL TOV.

Jednalo sa súčasne o prvé, spoločné podujatie festivalu ONE DAY JAZZ a uvedeného festivalu MAZEL TOV. Vyše 500 divákov preto na úvod podujatia privítali zástupcovia oboch festivalov – Martin Valihora a Tomáš Stern, ktorý súčasne prítomným pripomenul význam nadschádzajúceho, smutného výročia.

Nadšené obecnstvo malo možnosť zažiť jedinečný hudobný a svojim spôsobom aj duchovný zážitok. O uvedený zážitok sa postarala izraelská speváčka a mierová aktivistka Achinoam Nini, známa pod umeleckým menom NOA, ktorá sa narodila v Bat Jam, do jemenskej židovskej rodiny. Počas vystúpenia v Slovenskom rozhlasu ju dôstojne sprevádzali aj ďalší, skvelí hudobníci: na gitare už tradične Gil Dor, na kontrabase Peter Slavov, na klavíry ukrajinsko-židovský virtuóz, držiteľ ocenenia Grammy Ruslan Sirota a v neposlednom rade na bicích skvelý Martin Valihora.

V mesiacoch február a marec pokračoval festival MAZEL TOV sériou podujatí v stupavskej synagóge, prednáškami pre žiakov základných a stredných škôl a v spolupráci s Múzeom židovskej kultúry – SNM aj prednáškami Tomáša Sterna na tému: „Eudovít Štúr a jeho židovskí spolužiaci“, „Stratené/Nájdené/Zabudnuté? – Príbehy významných osobností a unikátneho nálezu vzácnych náhrobkov zo Staronového židovského cintorína v Bratislave“.

Už teraz sa môžete tešiť na ďalšie podujatia festivalu MAZEL TOV. *Jewrope*

KAUZA UNRWA

(dokončení ze strany 20)

Stanovisko Štátu Izrael: Lazzarini tvrdí, že UNRWA roky pravidelne poskytovala izraelským úradom zoznamy zamestnancov na preverenie a „nikdy od nich nepočula žiadne obavy“. Toto je najčastejšie opakované klamstvo. UNRWA raz ročne poskytla Izraelu zoznam svojich 13 tisíc zamestnancov v Gaze. Zoznam bol však poskytnutý vo formáte, ktorý znemožňoval vykonanie riadneho procesu preverovania, vrátane dôležitého porovnania údajov s inými zdrojmi. Zoznam bol poskytnutý v tlačenej podobe s iba dvoma menami pre každú osobu (na rozdiel od bežného arabského formátu so štyrmi menami, ktorý umožňuje identifikáciu) a bez národných identifikačných čísel. Až vo februári 2024, po tom, čo vyšiel najavo stupeň infiltrácie UNRWA zo strany Hamasu a po tlaku darcov, UNRWA konečne poskytla Izraelu zoznam zamestnancov v digitálnom formáte, ktorý obsahoval národné identifikačné čísla. Okrem toho v niekoľkých prípadoch, minimálne od roku 2011, Izrael informoval UNRWA o zamestnancoch, ktorí boli členmi Hamasu. UNRWA nepodnikla žiadne kroky.

Polemika UNRWA s kritikou tretích strán je dlhá a obsahuje mnoho tvrdení, ktoré kritiku priamo alebo nepriamo potvrdzujú. Týka sa to napr. nevhodných učebníc používaných na školách pod správou agentúry, internetovej skupiny s mnohými zamestnancami UNRWA na sieti Telegram, ktorá oslavovala masaker zo 7. októbra, alebo tvrdenia, že izraelskí rukojemníci boli zadržávaní v objektoch agentúry.

Povešť UNRWA je predmetom aktuálnej informačnej vojny. V médiach sa objavujú tvrdenia, že kritika agentúry je nepodložená, že správa kontrolných orgánov OSN nič závažného nezistila a pod. Opak je pravdou. Konfrontácia vlastných vyhlásení webovej stránky UNRWA s izraelskou kritikou to dokonale potvrdzuje. Nemalo by preto nikoho prekvapovať, že v pondelok 28. októbra 2024 izraelský parlament prijal návrh zákona zakazujúci pôsobenie UNRWA na jeho území. V zdôvodnení prijatého návrhu píše zákonodárca o „pokračujúcich aktivitách pri výchove palestínskej mládeže k teroru a k odmietaniu mierového spoluzitia Izraelčanov a Palestínčanov“. Zákaz činnosti UNRWA je logický a dobre podložený.

JARO FRANEK

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **máj** oslávia narodeniny pani Lýdia Pevná, nar. 27.5. – 77 rokov, a pani Zuzana Luciak, nar. 9.5. – 36 rokov. Oslavenkyniam prajeme všetko najlepšie, veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** oslávia narodeniny: pani JUDr. Ľubica Adamcová – 76 rokov; pani MUDr. Gabriela Alexandrová – 77 rokov; pani Anna Backová – 77 rokov; pán Ing. Jozef Dukes – 73 rokov; pani Viera Durišová – 74 rokov; pán Mikuláš Forschner – 75 rokov; pani Adriana Herczogová – 74 rokov; pani Agáta Karvanová – 79 rokov; pán Ing. Pavol Kučera – 87 rokov; pani Valéria Lörintzy – 80 rokov; pán Peter Mičuda – 77 rokov; pani Mgr. Viera Mlynárová – 78 rokov; pani Oľga Nágelová – 75 rokov; pán Ladislav Polák – 70 rokov; pani PhDr. Eva Salnerová – 74 rokov; pán Ervín Schönhäuser – 85 rokov; pán Juraj Silvan – 89 rokov, a pani Oľga Zelenková – 81 rokov. Oslávencom prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Šimon Maník, nar. 4.5. – 59 let; pani Zuzana Neufeldová, nar. 4.5. – 20 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 58 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 71 let; pan Leo Rotter, nar. 7.5. – 53 let; pan Michael Wacht, nar. 7.5. – 74 let; pani Šárka Steiner, nar. 13.5. – 94 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 75 let; pani Katerina Eva Prokop, nar. 14.5. – 78 let; pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 76 let, a pani Helena Otáhalová, nar. 26.5. – 79 let. Oslavencům přejeme do dalších let vše nejlepší, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **květnu** oslavují: pan Daniel Dvořák; pani PharmDr. Lea Rochlitz a pan David Šimon. Přejeme jim do dalších let všechno dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **květnu** oslaví narozeniny: pan Petr Rubín, nar. 11.5. – 53 let, a pani MUDr. Hana Vlková, nar. 31.5. – 75 let. Přejeme jim hodně zdraví, štěstí a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **máj** oslávia narodeniny: pán Michal Breiner – 58 rokov; pán Zoltán Breiner – 93 rokov; pán Peter Galko – 71 rokov; pán MVDr. Tomáš Gold – 71 rokov; pani Ing. Katarína Goldová – 64 rokov; pán Ing. Juraj Grossmann – 74 rokov; pán Doc. JUDr. Imrich Kanárik – 77 rokov; pani Katarína Kolárova – 68 rokov; pán MUDr. Ivan Kolín – 78 rokov; pani Doc. PhDr. Nataša Polanová – 79 rokov; pani MVDr. Magdaléna Riemerová – 78 rokov; pán Ing. Dušan Rubovič – 78 rokov; pán Ing. Ivan Schönfeld – 70 rokov; pani Edita Schwarzova – 75 rokov; pani Agnesa Tomská – 73 rokov; pán Tomáš Singer – 82 rokov; pán Tomáš Špíra – 78 rokov; pani Eva Tkáčová – 78 rokov; pani Eva Weiszová – 77 rokov, a pani Agáta Winklerová – 79 rokov. Prajeme im všetko najlepšie, veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslavují: pani Eva Navrátilová, nar. 1. 5. – 39 let; pan Tomáš Maier, nar. 13. 5. – 48 let; pani Veronika Friedberg, nar. 23. 5. – 39 let, a pani Gabriela Veselá, nar. 28. 5. – 55 let. Přejeme jim vše nejlepší, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslaví narozeniny naši členové: pan Ing. Jiří Löwy – 79 let; pani Aleina Růžičková – 77 let; pani Eva Štixová – 84 let, a pani Mgr. Věra Tydlitátová –

66 let. Všem oslavencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **květnu** oslaví narozeniny: pan Jiří Baum, nar. 7.5. – 89 let; pan Max Bergmann, nar. 29.5. – 89 let; pan Meir Dohnal, nar. 27.5. – 87 let; pani Eva Grafová, nar. 22.5. – 78 let; pani Marie Handlová, nar. 17.5. – 85 let; pan Václav Choděra, nar. 20.5. – 82 let; pan Petr Janda, nar. 4.5. – 76 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 101 let; pani Hana Klusáková, nar. 10.5. – 99 let; pan Jiří Kraus, nar. 22.5. – 76 let; pani Alenka Lehká, nar. 21.5. – 94 let; pani Věra Marková, nar. 5.5. – 79 let; pan Edvard Nichtburger, nar. 18.5. – 79 let; pan Bedřich Nosek, nar. 13.5. – 83 let; pani Hortenzia Pavlíková, nar. 10.5. – 91 let; pani Eva Pezlová, nar. 20.5. – 75 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 96 let; pani Liana Sagivová, nar. 2.5. – 92 let; pani Jitka Skopalová, nar. 19.5. – 78 let; pan Danny Stecher, nar. 29.5. – 85 let; pani Marta Šépková, nar. 12.5. – 83 let; pani Dagmar Škodová, nar. 8.5. – 97 let; pani Irena Šlehoferová, nar. 5.5. – 75 let; pan František Tomášek, nar. 16.5. – 79 let, a pan Josef Vogel, nar. 27.5. – 79 let. Oslavencům přejeme do dalších let vše nejlepší, hlavně dobré zdraví, klid a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

Úmrť

Se smutkem oznamujeme, že 6. dubna zesnul ve věku nedožitých 65 let pan doc. RNDr. Petr Kučera, CSc. Se zesnulým jsme se rozloučili 9. dubna v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. Nechť je jeho duše vevázána do svazku věčného života.

Zichrono livrach.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **máj** oslávia svoje narodeniny: pán MUDr. Jozef Deutsch – 76 rokov, a pani PharmDr. Lea Rochlitz Meszanyi – 58 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví narozeniny: pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 77 let, a pani Kateřina Kreisinger, nar. 16.5. – 59 let. Přejeme jim vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

PAPEŽ FRANTIŠEK A ŽIDÉ

Světové židovské skupiny a židovští představitelé vyjádřili smutek po odchodu papeže Františka, jenž zemřel 21. dubna. Ještě jako arcibiskup navázal kontakt s početnou židovskou komunitou v Buenos Aires a spřátelil se s jejími představiteli, mj. s rabínem Abrahamem Skorkou. Arcibiskup a rabín podporovali mezináboženský dialog a vydali knihu *O nebi a zemi* (č. 2013).

Jako papež v této cestě pokračoval. Navštívil synagogu v Římě, cestoval do Izraele, roku 2016 jel do Osvětimi, vystupoval proti antisemitismu. Po útoku Hamásu na Izrael papež odsoudil antisemitismus a vyzval k propuštění izraelských rukojmích držených v Gaze. V únoru 2024 důrazně odsoudil nárůst antisemitských útoků ve světě. Zároveň však stále více kritizoval postup Izraele a množství civilních obětí, aniž by odsoudil Hamás za to, že skrývá své bojovníky a raketomety v civilních budovách. Jeho práci oceňují historici holokaustu, neboť urychlil zpřístupnění církevních archivů z druhé světové války a pontifikátu Pia XII. (viz *Rch* 4/2025).

PROTESTY V GAZE

Na sklonku března proběhly v Pásmu Gazy v několika městech pouliční protesty; tento nevidaný jev silně zaujal izraelská i světová média. Uvádí se, že do ulici mohlo vyjít až 10 tisíc lidí. Protestující skandovali „chceme konec války“ a „chceme žít“ a také „Hamás ven“ a „Hamás jsou teroristé“. Komentáře se však shodují, že nelze s jistotou tvrdit, že protesty v Gaze byly zaměřeny výhradně proti Hamásu a že by představovaly obecné povstání proti této teroristické skupině, spíše odrážejí zoufalství Gazanů a únavu z války.

HARVARD VS. TRUMP

Prezident Harvardovy univerzity Alan Garber zažaloval v dubnu administrativu prezidenta Trumpa, aby zastavil její represivní opatření vůči prestižnímu učilišti. Škola byla zmrazena federální podpora ve výši 2,2 miliardy dolarů a smlouvy ve výši 60 milionů dolarů, další sankce (včetně odebrání statusu neziskové organizace) mají následovat. Jako důvod uvádí to, že se škola nedokáže vypořádat s antisemitismem a studenty si nevybírá podle zásluh, ale tak aby vyhovovali požadavkům rozmanitosti, rovnosti a inkluze (DEI). Harvard je tak první univerzita z tzv. Ivy League, která proti prezidentovi vystoupila. Rektor Garber v odůvodnění svého kroku

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Camille Pissarro: Kvetoucí slivoň v Éragry.

napsal: „Jako Žid a Američan velmi dobře vím, že existují oprávněné obavy z rostoucího antisemitismu.“ Poukázal na vlastní plány univerzity v boji proti antisemitismu a argumentoval, že zákon vyžaduje, aby se vláda nejprve zabývala kroky samotného Harvardu, což podle něj neučinila.

THE CONTRARIAN

V půli ledna spustili bývalý diplomat a etický poradce Bílého domu Norman Eisen a bývalá komentátorka listu *The Washington Post* Jennifer Rubinová platformu *The Contrarian*. Uvádějí, že silná média jsou zásadní pro obranu demokracie a že současný korporátní tisk svou roli neplní. Eisen působil v letech 2011–2014 jako velvyslanec v Praze, nyní patří k hlavním organizátorům prodemokratických demonstrací. Platforma zahrnuje informace o způsobech, jak se bránit proti nelegálním krokům Trumpovy administrativy, komentáře, podcasty a zpravodajství. Viz <https://contrarian.substack.com/>.

NOA ARGAMANIOVÁ

Americký týdeník *Time* jmenoval tradičně 100 nejvlivnějších osobností roku. Mezi nimi je i Noa Argamaniová, mladá Izraelka, již teroristé z Hamásu unesli 7. října 2023 z Nova Festivalu, 246 dní ji věznili, poté ji v rámci operace Arnon osvobodila izraelská armáda.

V počtě zveřejněné v časopise popsal Douglas Emhoff, manžel bývalé americké viceprezidentky Kamaly Harrisové, její odvalu jako symbol síly. Od svého osvobození Argamaniová důrazně požaduje návrat zbylých rukojmích.

POKLES ANTISEMITISMU

Studie o globálním antisemitismu, již v dubnu zveřejnilo Centrum pro studium současného evropského židovstva při Telavivské univerzitě, uvádí, že počet incidentů v roce 2024 v mnoha zemích poklesl, včetně Francie, Velké Británie, Německa, Mexika a Jihoafrické republiky, ačkoli míra antisemitismu zůstává obecně vyšší než před útokem Hamásu na Izrael.

Nicméně například v Nizozemsku bylo zaznamenáno celkem 421 antisemitských incidentů, což představuje 11procentní nárůst oproti roku 2023; pětiprocentní nárůst zaznamenaly USA.

PISSARRO V POSTUPIMI

Muzeum Barberini v Postupimi u Berlína otevírá v půli června velkou výstavu malíře Camille Pissarra (1830–1903). Pocházel z židovské rodiny, narodil se na ostrově sv. Tomáše v Malých Antilách, žil a zemřel v Paříži, dlouhá léta pobýval v Londýně. Výstava *Uprímný pohled: Impresionismus Camille Pissarra* nabídne přehled celého jeho díla na základě více než 100 krajin, městských scenerií, zátiší a figurálních obrazů z přibližně 50 mezinárodních sbírek, včetně Van Goghova muzea v Amsterdamu, Metropolitního muzea umění v New Yorku a Muzea Orsay v Paříži.

(am)

רוש חודש
רוש חודש
ROŠ CHODES

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 5. 2025.

Cena 50 Kč (2,20 €)